

บทที่ 4

เปรียบเทียบความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในกฎหมายภายใน ของกลุ่มประเทศ CLMVT

ในบทนี้จะได้ศึกษาและเปรียบเทียบในเรื่องของเงื่อนไขความชำรุดบกพร่องของตัวสินค้า เหตุยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการในกลุ่มประเทศ CLMVT ปัญหาการฟ้องคดี ผู้บริโภคของประเทศในกลุ่ม CLMVT ความจำเป็นในการต้องมีข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยความรับผิดต่อ ความเสียหาย อันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันในภูมิภาคอาเซียน และ ปัญหาสุดท้าย คือเรื่องของหลักความรับผิดเด็ดขาดที่ช่วยในเรื่องภาระการพิสูจน์ที่ควรใส่ไว้ใน ข้อตกลงอาเซียนดังกล่าว

จากการศึกษาในบทที่ผ่านมาพบว่ามีหลายประเทศที่ให้ผู้บริโภคดำเนินการฟ้องคดี คຸ້ມກອງຜູ້ບໍລິໂກດ້ວຍຕົນເອງແລະໃນບາງປະເທດຍັງไม่มีกฎหมายว่าด้วยความเสียหายที่ เกิดขึ้นจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัย (Product Liability) โดยจำเป็นต้องใช้กฎหมายคຸ້ມກອງຜູ້ບໍລິໂກດ ในการเยียวยาผู้ได้รับเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย องค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการฟ้องคดีของ กลุ่มประเทศอาเซียนยังมีไม่มาก ในบทนี้ผู้เขียนจะเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียเรื่องเงื่อนไขความ ชำรุดบกพร่องของตัวสินค้า เหตุยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการในกลุ่มประเทศ CLMVT ปัญหาการฟ้องคดีผู้บริโภคของประเทศในกลุ่ม CLMVT และปัญหาเรื่องหลักความรับผิดเด็ดขาด การที่ประเทศไทย ให้อำนาจพนักงานอัยการในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภค เปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ที่ใช้องค์กรอื่น ในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคและความยุ่งยากการ ฟ้องคดีแบบกลุ่ม

4.1 เปรียบเทียบเงื่อนไขของความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

จากการศึกษาพบว่าเงื่อนไขความรับผิด ประกอบด้วย ประเภทของสินค้า ลักษณะของ สินค้าไม่ปลอดภัย (Defective Products) บุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง บุคคลที่ต้องรับผิดในความเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และขอบเขตความรับผิดของราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มีความต่างจากประเทศไทยพอสมควร กล่าวคือ

ประเภทของสินค้า ตามความหมายในพจนานุกรม สินค้า หมายถึง การนำผลิตผลทางการเกษตร หรือวัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติต่าง ๆ หรือได้สิ่งที่ได้มาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาผ่านการแปรรูปออกมาเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ส่วนประเภทของสินค้าจะแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ สินค้าที่ใช้แล้วหมดไป เช่น สินค้าเพื่อการอุปโภคและบริโภคกับสินค้าแบบถาวร เช่น สินค้า เพื่ออุตสาหกรรม ส่วนสินค้าตามนิยามของประเทศไทยมีกำหนดไว้ใน มาตรา 4 พระราชบัญญัติ ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งหมายความถึง สังกหริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ประเทศที่ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องสินค้า ที่ไม่ปลอดภัยกำหนดไว้โดยตรงย่อมต้องใช้นิยามของคำว่าสินค้าตามความหมายสากล เช่น ราชอาณาจักรกัมพูชาจะมีเพียงกฎหมายระบอบคุ้มครองสินค้าว่าเป็นประเภทใดบ้างเท่านั้น แต่ประเภทสินค้าไม่ได้มีการบ่งบอกไว้อย่างชัดเจน ว่าสินค้าประเภทใดเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพราะปกติสินค้าเหล่านั้นหากโดยสภาพมีลักษณะปกติ ย่อมไม่อาจถือเอาหรือสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินค้าที่ ไม่ปลอดภัยได้

ราชอาณาจักรกัมพูชา ไม่มีนิยามประเภทของสินค้าไว้โดยตรงว่าสินค้าประเภทใดที่กฎหมาย Law on the Management of Quality and Safety of Products and Services ให้ความคุ้มครอง แต่นิยามในมาตรา 2 ในเรื่องของ “การผลิต” พอจะทำให้จำแนกประเภทของสินค้าที่ได้รับความคุ้มครองออกได้ ดังนี้ สินค้าที่เกี่ยวกับปศุสัตว์ การผลิตนม เกษตรกรรมและกิจการ การเก็บผลไม้ การประมง การฆ่าสัตว์ การผลิต แปรรูป บรรจุสินค้า รวมถึงการเก็บรักษาสินค้าระหว่างการผลิต และบริการก่อนการขายสินค้าด้วย จะเห็นได้ว่า กฎหมายของกัมพูชาให้หมายความรวมถึงสินค้าเกษตรและประมงด้วย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว Law on Consumer Protection ก็ไม่มีบทนิยามของสินค้าเช่นกัน มีเพียงการจำกัดสินค้าและบริการที่มีมูลค่ารวมต่ำกว่า 100 ล้าน LAK ให้องค์กรฯ ประจำตำบล มีอำนาจพิจารณาคำร้อง ถ้าเกินกว่า 100 ล้าน LAK ให้องค์กรฯ ประจำจังหวัด มีอำนาจพิจารณา ซึ่งไม่อาจอนุมานได้ว่าสินค้าตามกฎหมายดังกล่าวคืออะไรบ้าง รู้เพียงแต่หมายรวมถึงการบริการด้วย

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีนิยามของคำว่า “สินค้า” ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค The Consumer Protection Law ในมาตรา 3 (C) โดยระบุว่า “สินค้า” หมายถึง วัตถุที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ สังกหริมทรัพย์หรืออสังหริมทรัพย์ สามารถบริโภคได้หรือไม่สามารถบริโภคได้ ซึ่งสามารถซื้อขายเพื่อการใช้งานและการบริโภคโดยทั่วไป จะเห็นได้ว่าหมายความถึงทรัพย์ทุกประเภท

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม Law On Protection of Consumers' Rights ในมาตรา 3 กำหนดว่า “สินค้า” หมายถึง สิ่งที่ได้จัดการโดยผู้ประกอบการไม่ว่าจะได้ผลิตในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามหรือไม่และครอบคลุมถึงสิ่งอื่น ๆ ที่หลากหลาย เช่น ผลิตผลทางเกษตร เกม ส่วนประกอบของสินค้า กระแสไฟฟ้า ยานพาหนะ และผลิตภัณฑ์ทางเวชกรรมด้วย จะเห็นได้ว่าเป็นนิยามที่ค่อนข้างครอบคลุมเพราะรวมถึงวัตถุมีรูปร่างและไม่มีรูปร่างด้วย

ประเทศไทย ได้มีการกำหนดนิยามของ “สินค้า” ไว้ในมาตรา 4 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 “สินค้า” หมายความว่า สंहาริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งถ้าดูจากคำนิยามแล้ว จะพบว่าใกล้เคียงกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามอย่างมาก

จากการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่า นิยามของคำว่า “สินค้า” นั้นแม้ประเทศที่ยกตัวอย่างจะมีความแตกต่างกันบ้างในนิยามตัวสินค้าที่ให้การคุ้มครองแต่เจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีคล้ายคลึงกัน กล่าวคือมุ่งคุ้มครองสินค้าทุกประเภททั้งที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างที่มาจากผู้ผลิต และไม่ว่าจะผลิตเองหรือนำเข้ามาขาย และหมายความรวมถึงผลิตผลทางการเกษตรด้วย เพียงแต่กฎหมายของไทยนั้น อาจจะไม่ครอบคลุมไปถึงเรื่องการประมงอย่างเช่น ราชอาณาจักรกัมพูชา เนื่องจากอาจจะมีกฎหมายเฉพาะที่ควบคุมเรื่องการประมงอยู่แล้ว

ผู้เขียนเสนอให้แก้ไขคำนิยามในมาตรา 4 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ให้กว้างขึ้น โดยกำหนดคล้ายของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ให้รวมถึง วัตถุที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ สंहาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์สามารถบริโภคได้หรือไม่สามารถบริโภคได้ซึ่งสามารถซื้อขายเพื่อการใช้งานและการบริโภคโดยทั่วไป และเพิ่มการบริการเข้าไปเพิ่มในนิยามที่มีอยู่เดิมก็จะครอบคลุมสินค้าทุกประเภทได้โดยไม่ต้องยกตัวอย่างว่ามีสินค้าประเภทใดบ้าง

ลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Defective Products) เป็นการจำแนกลงไปเฉพาะว่าสินค้าที่ไม่ปลอดภัยซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายว่ามีสินค้าประเภทใดและชนิดใดบ้างซึ่งในแต่ละประเทศ จะให้นิยามกว้างหรือแคบแตกต่างกันไป จากการศึกษพบว่า

ราชอาณาจักรกัมพูชา ไม่มีนิยามว่าสินค้าประเภทใดเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพียงแต่กำหนดให้ผลิตภัณฑ์ สินค้า หรือบริการ อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ หรือความปลอดภัยของผู้บริโภค ผู้ผลิตต้องขอรับการพิจารณาจากหน่วยงานที่มีอำนาจตรวจสอบสินค้า และต้องรับผิดชอบต่ออนุญาตให้ผลิตสินค้าจากหน่วยงานนั้นเสียก่อน แค่นั้น หมายความว่า จะปลอดภัยหรือไม่อยู่ที่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือไม่เท่านั้น

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็เช่นเดียวกัน ไม่มีนิยามในเรื่องนี้โดยเฉพาะ เพียงแต่กำหนดหน้าที่ให้ผู้ผลิตต้องรับรองว่ามาตรฐานคุณภาพสินค้าและบริการนั้นเป็นไปตาม ข้อบังคับและกฎหมายและไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม และข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่นำเสนอ ต่อผู้บริโภคนั้นถูกต้องและชัดเจน หมายความว่า หากผิดหน้าที่ดังกล่าวแล้วสินค้าไม่ได้มาตรฐาน หรือคุณภาพตามที่รับรองหรือกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สินค้านั้นก็จะเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในตัวเอง

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คล้ายกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ไม่มีนิยามสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแต่กำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้ประกอบการต้องรับประกันว่าได้ค้าขายหรือผลิตสินค้าหรือบริการ อย่างมีมาตรฐานและคุณภาพและรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคสินค้าหรือใช้บริการในระยะเวลาประกัน รับผิดชอบต่อผู้บริโภคกรณีที่ได้รับสินค้าหรือได้ใช้สินค้าที่ไม่ตรงตามสัญญา และมีข้อห้ามของผู้ประกอบการอีกมากมายใน มาตรา 8 ถึง มาตรา 15 ของ The Consumer Protection Law หากผู้ประกอบการทำผิดข้อห้ามในข้อใดข้อหนึ่งองค์การระดับข้อพิพาทคดีผู้บริโภค (Consumer Dispute Settlement Body) มีอำนาจวินิจฉัยว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัย และมีมาตรการลงโทษ

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กำหนดนิยามของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้โดยตรง ในมาตรา 3 (3) Law On Protection of Consumers' Rights ซึ่งได้กล่าวถึงไปในบทที่แล้ว ซึ่งคล้ายกับ มาตรา 4 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ของประเทศไทย

ส่วนสินค้าไม่ปลอดภัยตามนิยามของ Product Liability Directive ของสหภาพยุโรป หรือที่เรียกว่า EC Directive 85/374/EEC หมายความว่าถึง สินค้าประเภทสังหาริมทรัพย์ทั้งปวง รวมถึง อสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ที่ติดรวมไปด้วย และรวมถึงกระแสไฟฟ้า ซึ่งขาดความปลอดภัย ซึ่งบุคคลทั่วไปคาดหวัง แต่ไม่รวมถึงสินค้าพวกรักษาโรคหรืออาหารที่อยู่ภายใต้กฎหมายเฉพาะ โดยนำหลักการเรื่องความคาดหวังของผู้บริโภค (Consumer expectation test)¹ ของกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของสหรัฐอเมริกามาใช้บังคับ โดยมีหลักเกณฑ์พิจารณาดังนี้

- 1) ลักษณะของสินค้าที่แสดงออกมา
- 2) ลักษณะของการใช้งานของสินค้านั้นถูกคาดหวังให้เป็นไปอย่างเหมาะสม
- 3) เวลาที่สินค้านั้นวางจำหน่าย

¹ จิตารีย์ ทศนาวิวัฒน์. (2559). *ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินตามกฎหมายความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 72-73.

จากการศึกษาพบว่า ข้อดีของการกำหนดลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้กว้าง ๆ เป็นขั้นตอนอย่างของประเทศไทย โดยแยกว่า เกิดจากกระบวนการผลิต การออกแบบ กระบวนการเก็บรักษา ต่าง ๆ นั้น ข้อดี คือ ในแง่ของกระบวนการในการนำสืบของผู้เสียหายว่าเกิดความเสียหายอยู่ในขั้นตอนใดก็เพียงพอ โดยไม่จำเป็นต้องสืบว่าประเภทของสินค้านั้นเป็นอันตรายและไม่ปลอดภัยอย่างไร ต้องห้ามตามกฎหมายหรือไม่ เพียงสืบให้ศาลเห็นถึงความบกพร่องในกระบวนการของผู้ผลิตกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งก็เพียงพอแล้ว แต่ข้อเสีย คือ ศาลต้องเป็นผู้ตีความว่าสินค้านั้น ไม่ปลอดภัยจริงหรือไม่ อันจะทำให้บรรทัดฐานของการตีความในแต่ละคดีไม่เท่าเทียมกัน

ผู้เขียนจึงขอเสนอให้เพิ่มนิยามในมาตรา 4 พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ของประเทศไทย ให้คล้ายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่คำนึงเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย และควรมีการเพิ่มบทบัญญัติเรื่องข้อห้ามของผู้ประกอบการอย่างของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ไว้ในพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ด้วยเพื่อความชัดเจนและเป็นแนวทางให้แก่ผู้ประกอบการได้ทราบว่าสิ่งใดที่ตนทำได้และสิ่งใดที่กฎหมายห้าม

บุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง หมายถึง ผู้ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าและบริการ ที่ไม่ปลอดภัยที่มีสิทธิในการฟ้องให้ผู้กระทำรับผิด ซึ่งเป็นไปตามสิทธิของผู้บริโภค 5 ประการ ดังที่ได้กล่าวมาในบทก่อน โดยนิยามของผู้เสียหายซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นจะมีนิยามที่กว้างกว่า ผู้บริโภคอยู่พอสมควร โดยนิยามของผู้บริโภคหมายถึงความถึง ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และผู้ใช้สินค้าหรือได้รับบริการจากผู้ประกอบการ โดยชอบและรวมถึงผู้ได้รับความเสียหายจากการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัยซึ่งมุ่งคุ้มครองบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ จากการศึกษพบว่า

ราชอาณาจักรกัมพูชา ใช้กฎหมายในเชิงป้องกัน โดยกระทรวงพาณิชย์จะเป็นผู้เสียหายจากการกระทำของผู้ประกอบการ แต่ผู้เสียหายก็สามารถเรียกค่าเสียหายทางแพ่งตามกฎหมาย Law on the Management of Quality and Safety of Products and Services ได้ เพียงแต่ไม่ได้สามารถเรียกร้องได้ที่ศาลใด

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย Law on Consumer Protection คือ ผู้บริโภคนั่นเอง

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ บุคคลที่ได้รับความคุ้มครอง คือ ผู้บริโภค เช่นเดียวกัน โดยนิยามของผู้บริโภคของทั้งสองประเทศนั้นต่างกันเล็กน้อยในรายละเอียด โดยของสาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาวจะครอบคลุมกว่าเล็กน้อยตรงที่รวมบุคคลและนิติบุคคลในนิยามของผู้บริโภคด้วย

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม นิยามของผู้บริโภคจะแคบกว่าเล็กน้อยตรงที่จำกัดเฉพาะการบริโภคในครัวเรือน

ประเทศไทย มีนิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” ไว้โดยตรงว่า ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จะเห็นได้ว่าเป็นนิยามที่กว้างมากและไม่ได้บอกรายละเอียดใด ๆ เลย

EC Directive 85/374/EEC กำหนดให้ผู้ได้รับความคุ้มครองคือ ผู้บริโภค โดยให้คำนิยามผู้บริโภคว่าหมายถึง บุคคลธรรมดาที่เข้าทำสัญญาเพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่เป็นไปเพื่อการค้า เพื่อธุรกิจหรือในทางอาชีพ

จากการศึกษากฎหมายของประเทศที่กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนพบว่ากฎหมายของสหภาพยุโรปเน้นว่า ผู้บริโภคต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น และต้องเป็นการบริโภคเพื่อการส่วนตัวซึ่งเป็นนิยามที่กำหนดไว้แคบเกินไปและไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมภายในภูมิภาคอาเซียนเนื่องจากการค้าขายในภูมิภาคอาเซียนยังคงมีการบริโภคหลายรูปแบบทั้งการซื้อมาใช้เอง การแปรรูปผลิตภัณฑ์ไปเป็นสินค้าอื่น การนำผลิตภัณฑ์ไปประกอบเป็นอะไหล่ในชิ้นส่วนอื่น ซึ่งต้องใช้ความระมัดระวังในการตีความกฎหมายว่าผู้เสียหายที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองจริง ๆ ควรเป็นบุคคลใด ส่วนราชอาณาจักรกัมพูชาไม่ได้เน้นไปที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนแต่มุ่งคุ้มครองประโยชน์รัฐจึงไม่อาจเปรียบเทียบได้ ส่วนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ให้นิยามผู้เสียหาย ว่าหมายถึง ผู้บริโภค ซึ่งเป็นนิยามที่แคบกว่าของประเทศไทยมาก

ผู้เขียนเห็นว่า นิยามคำว่าผู้เสียหายของประเทศไทยยังไม่ครอบคลุมเพียงพอควรเพิ่มนิยาม คำว่า “ผู้เสียหาย” ในมาตรา 4 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ให้มีความชัดเจนขึ้นว่าหมายถึงบุคคลใดบ้าง ศาลจะได้ไม่ต้องตีความว่าเป็นผู้เสียหายหรือไม่อีก โดยควรเปลี่ยนเป็น **“ผู้เสียหาย” หมายถึง บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งใช้สินค้าหรือบริการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภคส่วนตัว โดยมีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าและได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย** จะทำให้ทราบได้เลยว่าผู้เสียหายต้องเป็นผู้ใช้สินค้าด้วยตนเอง ไม่รวมถึงพวกที่ซื้อสินค้ามาเพื่อขายต่อหรือพวกรับจ้างผลิตอะไหล่สินค้าในอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะตรงกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 อย่างแท้จริง

บุคคลที่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เมื่อเกิดอันตรายแก่ผู้เสียหายจะต้องมีผู้รับผิดชอบจากความเสียหายนั้น ตามปกติผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตซึ่งกฎหมาย

ของแต่ละประเทศก็ระบุให้บุคคลที่รับผิดชอบแตกต่างกันไปตามนิยามภายในประเทศตนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหาย จากการศึกษาพบว่า

ราชอาณาจักรกัมพูชา กำหนดบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในกฎหมาย Law on the Management of Quality and Safety of Products and Services ไว้จำนวนมากได้แก่ บริษัทที่ประกอบธุรกิจเชิงพาณิชย์ ผู้ผลิตเพื่อการค้า ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก ผู้จำหน่าย ผู้ให้บริการ ผู้โฆษณาสินค้าและบริการ สมาคมพลเรือนและองค์การการผลิตการค้าและการกุศลที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่ดี แต่จุดด้อยคือ จะจำกัดวงผู้ต้องรับผิดชอบไว้เพียงที่กำหนดไว้ ไม่สามารถตีความขยายออกไปถึงบุคคลที่ไม่อยู่ในกลุ่มดังกล่าวได้เลย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ที่ต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ผลิต

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ผู้ที่ต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ประกอบการ

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ผู้ต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ประเทศไทย ผู้ที่ต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ประกอบการ

EC Directive 85/374/EEC กำหนดให้บุคคลที่ต้องรับผิดชอบคือ

- 1) ผู้ผลิตสินค้าที่ผลิตสินค้าสำเร็จรูป
- 2) ผู้ผลิตวัตถุดิบ, ผู้ผลิตชิ้นส่วน หรือบุคคลใดที่ใส่ชื่อ เครื่องหมายการค้า หรือสิ่งบ่งเฉพาะใด ๆ บนสินค้าเพื่อแสดงว่าตนเป็นผู้ผลิตนั้น
- 3) ผู้นำเข้าสินค้าเพื่อขาย ให้เช่าชื่อ ให้ลิขสิทธิ์ หรือการจัดจำหน่ายใด ๆ เพื่อการค้า
- 4) ในกรณีไม่สามารถระบุได้ว่าผู้ใดเป็นผู้ผลิตสินค้า ให้ถือว่าผู้จัดจำหน่ายทุกคนเป็นผู้ผลิตสินค้า เว้นแต่ผู้จัดจำหน่ายจะได้แจ้งให้ผู้เสียหายทราบในระยะเวลาอันสมควรว่าบุคคลใดเป็นผู้ผลิตที่แท้จริง และให้นำบทบัญญัตินี้ไปใช้ในกรณีนำเข้าสินค้าหรือไม่อาจทราบว่ามีผู้ใดเป็นผู้ผลิต

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า สหภาพยุโรปคุ้มครองผู้บริโภคในขั้นสูงสุด หมายถึง ไม่ว่าผู้บริโภคจะทราบหรือไม่ว่าใครเป็นผู้ผลิตสินค้า หรือนำเข้า หรือจัดจำหน่าย ต้องมีผู้รับผิดชอบไม่ว่าร่วมกันรับผิดชอบหรือรับผิดชอบแทนกันเนื่องจากผู้บริโภคต้องได้รับการเยียวยา และประเทศส่วนใหญ่ที่ใช้คำว่าผู้ประกอบการ เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบเมื่อเกิดความเสียหายกับสินค้าขึ้น แต่มีบางประเทศ เช่น ราชอาณาจักรกัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ไม่ได้ใช้คำว่าผู้ประกอบการ แต่จากการศึกษาผู้เขียนพบว่าไม่ว่าจะใช้ นิยามของผู้รับผิดชอบว่า ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการธุรกิจอะไรก็แล้วแต่ ก็ไม่มีความแตกต่างกันหากกำหนดความหมายให้ครอบคลุมถึงบุคคลที่ต้องรับผิดชอบจริง การจำกัดประเภทของคำนิยามว่าหมายถึงบุคคลใดบ้างกลับเป็นผลร้ายต่อ

การคุ้มครองผู้บริโภคเนื่องจากศาล ไม่อาจตีความบุคคลที่ต้องรับผิดชอบที่นอกเหนือจากกลุ่มบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดได้

ผู้เขียนจึงเห็นว่ากรณีที่ประเทศไทยนิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” ใว้ นั้นมีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะหากให้ความคุ้มครองแก่บุคคลทุกประเภทอย่างของสหภาพยุโรป ผู้เขียนเห็นว่าเป็นบทบัญญัติ ที่เคร่งครัดเกินไปจนอาจทำให้ผู้ประกอบการที่ต้องการลงทุนจากต่างชาติไม่กล้ามาลงทุนภายในประเทศไทยเพราะสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนา จำเป็นต้องพึ่งพา การลงทุนจากต่างประเทศ มีเพียงประเทศส่วนใหญ่ในทวีปยุโรปที่เป็นประเทศพัฒนาแล้วที่สามารถ ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่

ขอบเขตความรับผิด หมายถึง ต้องรับผิดหรือไม่รับผิดแค่ไหนเพียงไร มีข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดแก่ผู้ใดหรือไม่ โดยจะกล่าวถึงเรื่องค่าเสียหายเป็นหลัก จากการศึกษาพบว่า

ราชอาณาจักรกัมพูชา เน้นที่กระบวนการควบคุมจึงมีทั้ง โทษจำคุกและโทษปรับ รวมถึง การริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดิน รวมถึงการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง จะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมาย ที่เป็นกึ่งอาญาและกึ่งแพ่งแต่หนักไปทางลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญามากกว่า โดยไม่ได้กล่าวถึงเรื่องค่าเสียหายว่าสามารถเรียกได้อย่างไรบ้าง

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เน้นกระบวนการเจรจาและการไกล่เกลี่ย รวมถึง มีมาตรการในการให้การอบรม การวางข้อกำหนด ปรับ บทลงโทษทางแพ่ง บทลงโทษทางอาญา ตามลักษณะแห่งการละเมิด ผู้ละเมิดอาจถูกบังคับด้วยการระงับ หรือเพิกถอนใบอนุญาต, สิ้นสุดสภาพนิติบุคคล, และยึดทรัพย์สินหรือผลกำไรจากการกระทำความผิด จะเห็นได้ว่าลาวมีบทลงโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญาแก่ผู้กระทำผิดที่รุนแรงโดยปรับใช้กับกฎหมายลักษณะละเมิด

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีมาตรการตั้งแต่เบาไปถึงหนักโดยเริ่มจากตักเตือน ต่อมาก็ให้เยียวยาความเสียหาย หากยังเสียหายสามารถสั่งห้ามมิให้ขายหรือจำหน่ายสินค้าที่พิพาท ในระยะเวลาที่กำหนด มาตรการในการเรียกคืนสินค้าจากตลาด ให้ทำลายสินค้าที่อาจเป็นอันตราย แก่ผู้บริโภค และมาตรการสุดท้ายคือขอความร่วมมือจากกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่เป็น ต้องเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจชั่วคราวหรือถาวร อีกทั้งมีโทษทางอาญา และทางแพ่งด้วย ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์กำหนดหลักการไว้ครอบคลุมดีมาก

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบในความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพ และทรัพย์สินของผู้บริโภค อันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัยของตน โดยกำหนดให้ ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่ง โดยแบ่งความเสียหาย

เป็น 3 ประเภทคือ เสียหายทางทรัพย์สิน เสียหายทางร่างกาย และเสียหายต่อชีวิต รวมถึงมีการกำหนดค่าเสียหายในส่วนของจิตใจไว้ด้วย อีกทั้งมีมาตรการในการเรียกคืนสินค้าจะเห็นได้ว่ากำหนดไว้คล้ายของประเทศไทย

ประเทศไทย กำหนดค่าเสียหายไว้สามส่วนคือ

- 1) ค่าเสียหายในละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- 2) ค่าเสียหายต่อจิตใจ
- 3) ค่าเสียหายเชิงลงโทษตามมาตรา 11 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และศาลสามารถกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 อีกทั้งมีมาตรการการเปลี่ยนสินค้าให้แก่ผู้บริโภคและคำสั่งให้จัดการแก่สินค้าที่เป็นอันตรายท้องตลาดตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ทำให้ทราบได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีมาตรการเคร่งครัดในการจัดการกับผู้ประกอบการที่กระทำความผิดอยู่แล้ว

สหภาพยุโรป EC Directive 85/374/EEC กำหนดค่านियามของค่าเสียหาย หมายถึง การเสียชีวิตหรือได้รับอันตรายแก่กาย ความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่มีมูลค่ามากกว่า 500 ECU (European Currency Unit) โดยไม่รวมความเสียหายแก่ทรัพย์สินอันตรายเอง และทรัพย์สินนั้นต้องเป็นการบริโภคส่วนตัว หมายความว่าไม่รวมถึงการนำไปใช้ทางการค้า จักเห็นว่าสหภาพยุโรปไม่ได้กำหนดค่าเสียหายต่อจิตใจและค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้

เมื่อเปรียบเทียบจากราชอาณาจักรกัมพูชาที่เน้นไปที่กระบวนการทางอาญาและกำหนดค่าเสียหายทางแพ่งไว้เพียงเล็กน้อยจึงถือเป็นข้อเสียที่ผู้เสียหายจากการใช้สินค้าต้องใช้กฎหมายอื่นเป็นฐานในการเรียกค่าเสียหาย ส่วนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ให้ปรับบทในเรื่องละเมิด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ายังไม่ครอบคลุมเพียงพอเพราะไม่ได้รวมเรื่องของผิดสัญญาไว้ด้วยเลย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีข้อดีหลายส่วนมาก กล่าวคือนอกจากกำหนดเรื่องการเรียกค่าเสียหายไว้แล้วยังมีมาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดซึ่งควรนำมาใช้กับประเทศไทย ส่วนสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้นแทบไม่มีความแตกต่างกับของไทยในเรื่องค่าเสียหายเลย เพียงแต่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ให้เรียกจากฐานของกฎหมายแพ่งเท่านั้น แต่ประเทศไทย ให้เรียกได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงทำให้ไม่ต้องกลับไปใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์อีก ประเทศไทยจึงมีข้อดีกว่าของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

จากการศึกษาผู้เขียนขอเสนอแนะให้ประเทศไทยเพิ่มมาตรการลงโทษผู้ประกอบการโดยให้อำนาจศาลในการสั่งปิดกิจการเป็นการชั่วคราวหรือถาวรได้อย่างราชอาณาจักรกัมพูชา

ประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เนื่องจากมาตรการดังกล่าว เป็น มาตรการที่รุนแรงที่สุดในการปราบปรามผู้ประกอบการที่มีเจตนาฉ้อโกงหรือเพิกเฉย ต่อความ เสี่ยงจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของตน อันจักทำให้รัฐปราบปรามผู้กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

4.1.1 ความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของตัวสินค้าตามหลักสัญญา

หลักสัญญาคู่สัญญาต้องมีการตกลงกันด้วยความสมัครใจ มีคำเสนอคำสนองต้องตรงกัน จึงจะเกิดสัญญาขึ้น และคู่สัญญาจะมีฐานะเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพที่จะทำสัญญาอย่างใด ๆ ก็ได้ ทำให้หลักสัญญาไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในการคุ้มครองผู้ได้รับความเสียหายด้วยเหตุผลหลายประการ คือ

1) ผู้บริโภคต้องเป็นคู่สัญญากับผู้ประกอบการเท่านั้น ไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถฟ้องให้ รับผิดตามหลักสัญญาได้เลย ดังนั้นผู้ที่ใช้สินค้าหรือบริการแต่ไม่ได้เป็นคู่สัญญาโดยตรง ก็จะไม่ได้รับ ความคุ้มครองตามหลักสัญญานี้

2) ฐานะของคู่สัญญาที่เท่าเทียมกันทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบทั้งในข้อสัญญาที่ไม่ เป็นธรรมจากสัญญาสำเร็จรูปที่ผู้ประกอบการกำหนดขึ้น ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถกำหนดรูปแบบ และข้อตกลงในสัญญาเองได้ต้องยอมรับตามที่ผู้ประกอบการซึ่งมีอำนาจเหนือกว่ากำหนดให้

3) เจื่อนไขในการนำสืบพยานต่อศาลที่ผู้บริโภคต้องรับภาระเป็นผู้พิสูจน์ในการนำ สืบพยานต่อศาลเนื่องจากไม่มีข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่ผลักภาระการพิสูจน์ให้แก่ ผู้ประกอบการดังเช่นกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

4) การฟ้องให้รับผิดตามสัญญาบางประเภทต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด ไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการบริโภคในปัจจุบันที่มีความ รวดเร็ว และการขายสินค้าในโลกออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งไม่สามารถมีแบบของสัญญาในการฟ้องร้อง ให้ดำเนินคดีได้

หลายประเทศในอาเซียน เช่น ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ แม้จะมีกฎหมายเรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิด จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยใช้บังคับภายในประเทศของตนแล้ว แต่ก็ยังใช้หลักสัญญาและละเมิดเพื่อ เป็นฐานในการฟ้องร้องให้ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตต้องรับผิด และในส่วนค่าเสียหายต่าง ๆ ก็ยัง ต้องหลักของสัญญามาบังคับ ส่วนสาธารณรัฐสิงคโปร์ ที่มีเพียงหลักในเรื่องสัญญาแต่ไม่นำเรื่อง ละเมิดมาใช้กับการฟ้องร้องเพื่อรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย ที่ใช้ทั้งหลัก เรื่องสัญญาและเรื่องละเมิด แต่ไม่มีกฎหมายเรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ ปลอดภัยใช้บังคับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ซึ่งไม่มีกฎหมายเฉพาะใช้บังคับมีเพียงกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ก็ต้องใช้หลักในเรื่องสัญญาและละเมิดตามกฎหมายแพ่งภายในประเทศของตนเป็นฐานให้แก่ผู้บริโภคในการฟ้องร้องผู้ประกอบการและผู้ผลิต

4.1.2 ความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของตัวสินค้าตามหลักละเมิด

การใช้หลักในเรื่องค่าเสียหายตามหลักกฎหมายสัญญาคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเดียวไม่เพียงพอจึงต้องนำหลักในเรื่องละเมิดมาใช้ควบคู่กันในทุกประเทศที่กล่าวมา หลักในเรื่องละเมิดที่กำหนดให้ผู้กระทำต้องจงใจหรือประมาทเลินเล่อในการก่อภัยขึ้น และมีเพียงข้อยกเว้นบางอย่างที่ต้องรับผิดชอบแม้ไม่ได้เป็นผู้ก่อภัยขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นภายหลังเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายที่ไม่สามารถพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ก่อภัยให้ต้องรับผิดชอบได้ ในหลายประเทศ ก็ยังใช้หลักในเรื่องละเมิดนี้เป็นฐานในการให้ผู้บริโภคฟ้องผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตให้ต้องรับผิดชอบ ในความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยละเมิดถือเป็นนิติเหตุที่เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย จึงต่างจากนี้ทางสัญญาที่เกิดจากความตกลงกันของคู่สัญญาไม่มีการล่วงสิทธิผิดหน้าที่ ตามปกติถ้าผิดสัญญาก็จะไม่เป็นละเมิดแต่ก็มีบางกรณีที่เป็นทั้งสัญญาและละเมิดในตัวเอง โจทก์ก็มีสิทธิเลือกที่จะฟ้องในทางสัญญาหรือทางละเมิดก็ได้ แต่เมื่อเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็จะไม่สามารถกลับมาฟ้องอีกอย่างได้ อย่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็ให้นำกฎหมายละเมิดมาใช้เป็นฐานในการฟ้องร้องให้รับผิดชอบจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย ข้อดีก็คือ สามารถใช้หลักกฎหมายเดิมที่มีอยู่เป็นฐานในการฟ้องร้องดำเนินคดีได้เลย แต่ข้อเสีย คือ ภาระการพิสูจน์ที่ผู้เสียหายต้องเป็นผู้พิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ต่างจากหลักในเรื่องความรับผิดโดยเคร่งครัด ที่ให้ภาระการพิสูจน์ตกแก่ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผลดีต่อผู้บริโภคอย่างมาก แต่ในสหภาพยุโรปก็ใช้หลักในเรื่องละเมิดนี้เป็นฐานฟ้องร้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบ โดยไม่นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้บังคับ เนื่องจากมองว่าสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้ชดเชยค่าเสียหายแก่ทรัพย์สินได้ตามหลักกฎหมายละเมิดอยู่แล้ว ซึ่งผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับหลักการดังกล่าว

ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ประเทศต่าง ๆ ที่ผู้เขียนกล่าวมาใช้เพียงหลักสัญญาและหลักละเมิดมาบังคับในกฎหมายภายในของตนนั้นแต่ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นยังไม่เพียงพอ การมีกฎหมายเฉพาะเรื่องความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและนำหลักเรื่องความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ควบคู่กับหลักกฎหมายสัญญาและละเมิดจะเป็นผลดีแก่ผู้บริโภคในการฟ้องร้องให้ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตรับผิดชอบ จึงต้องเจรจาเพื่อกำหนดให้มีการจัดทำข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพื่อจัดทำข้อกำหนดรวมกันและนำไปพัฒนาเพื่อออกกฎหมายภายในประเทศของตน

4.2 เปรียบเทียบเหตุยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของกลุ่มประเทศ CLMVT

ในส่วนนี้ผู้เขียนจักได้ทำการเปรียบเทียบข้อยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตของกลุ่มประเทศ CLMVT ว่ามีความเหมาะสมและมีข้อดีข้อเสียอย่างไรหรือไม่และจักนำมาปรับใช้กับกฎหมายภายในประเทศไทยได้อย่างไรหรือไม่ โดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ คือ

- 1) เหตุยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดตามข้อกำหนดในสัญญา
- 2) ข้อห้ามยกเว้นและจำกัดความรับผิดเพราะเหตุขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน
- 3) ข้อยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค
- 4) ข้อยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดที่ขัดต่อหลักสัญญาไม่เป็นธรรม

4.2.1 เหตุยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดตามข้อกำหนดในสัญญา

ข้อยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการในแต่ละประเทศนั้นแตกต่างกันอย่างมากบางประเทศไม่มีเหตุยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการไว้เลย มีเพียงหน้าที่ของผู้ประกอบการกับหน้าที่ของผู้บริโภคกำหนดไว้เท่านั้น จากการศึกษาพบว่า

ราชอาณาจักรกัมพูชา กำหนดหน้าที่ของผู้ผลิตและผู้ให้บริการไว้กฎหมาย Law on the Management of Quality and Safety of Products and Services ดังนั้นข้อกำหนดในสัญญาจึงต้องห้ามไม่ให้ยกเว้นหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หากยกเว้นไว้ย่อมทำให้ข้อสัญญานั้นใช้บังคับไม่ได้ และมีข้อห้ามในการจำหน่ายสินค้าปลอมหรือแปลงเพราะถือว่าเป็นการฉ้อโกงทางการค้า อีกทั้งมีข้อกำหนดห้ามโฆษณาที่หลอกลวงผู้บริโภค แต่ไม่มีในส่วนการจำกัดความรับผิดของผู้ผลิตไว้ในกฎหมาย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็ไม่ได้มีการกำหนดในส่วนข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตไว้ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เพียงแต่กำหนดหน้าที่ของผู้ผลิตไว้หมายความว่าผู้ผลิต ไม่มีสิทธิจำกัดความรับผิดเพราะมีหน้าที่ตามกฎหมายจะต้องกระทำโดยมีองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคประจำท้องที่ทำหน้าที่วินิจฉัยในคดีที่ผู้ผลิตผิดสัญญา

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ก็กำหนดหน้าที่และข้อห้ามของผู้ประกอบการไว้ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของตน ทั้งกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องรับประกันว่าได้ค้าขายหรือผลิตสินค้าหรือบริการอย่างมีมาตรฐานและคุณภาพ นั้นแสดงว่าสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ไม่ได้กำหนดเรื่องข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ประกอบการไว้เช่นเดียวกัน แต่กำหนดว่าผู้ประกอบการ

ต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคที่ได้รับสินค้า หรือได้ใช้สินค้าที่ไม่ตรงตามสัญญาและต้องปฏิบัติ ตามข้อตกลงหรือสัญญาว่าด้วยการให้บริการอย่างเคร่งครัด

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มีข้อยกเว้นและจำกัดความรับผิดชอบเพียงข้อเดียวในเรื่องความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีอยู่ในขณะที่กระจายสินค้าไปสู่ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจพบความไม่ปลอดภัยได้ จึงไม่มีเหตุยกเว้นในสัญญา

ประเทศไทย ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการนั้น พระราชบัญญัติความรับผิด ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ประกอบด้วยสามเหตุ คือ สินค้า นั้นมิได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือ ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือ ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการกำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว หมายความว่าจริง ๆ แล้ว เหตุทั้งสามผู้ประกอบการไม่จำเป็นต้องระบุไว้ในสัญญาเนื่องจากกฎหมาย ให้การรับรองคุ้มครองอยู่แล้ว แต่หากจะกำหนดลงไว้ในสัญญาเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจและเกิดความ ชัดเจนกฎหมายก็ไม่ได้ห้ามแต่อย่างใด เพียงแต่กฎหมายกำหนดข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบไว้เพียง สามเหตุนี้เท่านั้น หากผู้ประกอบการกำหนดข้อยกเว้นอื่นไว้ในสัญญา ข้อยกเว้นนั้นย่อมไม่อาจใช้ บังคับได้ และกรณีผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัย ของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิต ทั้งผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและ ไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัย และในส่วนผู้ผลิต ส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบ หากพิสูจน์ได้ว่า ความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการ ออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ สินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น

มาตรา 9 กำหนดว่าข้อตกลงระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการที่ได้ทำไว้ล่วงหน้า ก่อนเกิดความเสียหาย และประกาศหรือคำแจ้งความของผู้ประกอบการเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิด ของผู้ประกอบการต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือ จำกัดความรับผิดไม่ได้ หมายถึง มีกฎหมายห้ามยกไม่ให้อ้างข้อตกลงที่ทำกันเองไว้โดยตรง และ ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 10 มีข้อกำหนดยกเว้นในเรื่องแบบ ของหนังสือว่าไม่ให้นำมาใช้กับการฟ้องร้องคดีคุ้มครองผู้บริโภค หากได้วางมัดจำหรือชำระหนี้ ไว้แล้วบางส่วน และในมาตรา 11 กำหนดว่า หากผู้ประกอบการธุรกิจทำให้ผู้บริโภคเข้าใจในขณะที่ทำสัญญาว่าจะให้สิ่งของใดเพื่อเป็นการตอบแทนการเข้าทำสัญญา ให้ถือว่าข้อตกลงหรือข้อความดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาและสามารถนำสืบพยานบุคคลแทนพยานเอกสารได้ จะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบการธุรกิจไม่สามารถอ้างแบบข้อสัญญามาชี้ยกเว้นความรับผิดในคดีผู้บริโภคได้เลย

ส่วนในสหภาพยุโรป ผู้ประกอบการไม่ต้องรับผิดชอบใน 6 กรณี คือ

- 1) คนไม่ได้เป็นผู้นำเข้าสินค้านั้นเข้าสู่ตลาดเพื่อจัดจำหน่าย
- 2) หลังจากศาลพิจารณาจากพฤติการณ์ต่าง ๆ แล้ว มีความเป็นไปได้ว่าความชำรุดบกพร่องซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายนั้น ไม่ได้เกิดขึ้น ในเวลาที่สินค้าถูกส่งเข้าสู่ระบบจัดจำหน่าย โดยผู้ประกอบการ หรือความชำรุดบกพร่องได้เกิดขึ้นภายหลังจากนั้น
- 3) ผู้ประกอบการไม่ได้ผลิตสินค้านั้นเพื่อขาย หรือนำเข้าสู่ระบบการจำหน่าย โดยมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ หรือมีการผลิต หรือแจกจ่ายสินค้าไปในทางการค้าของผู้ประกอบการ
- 4) ความชำรุดบกพร่องมีความสอดคล้องกับกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่ออกโดยองค์กรของรัฐ
- 5) ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการ ณ เวลาที่ผู้ประกอบการนำสินค้าออกจำหน่ายยังไม่สามารถค้นพบถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นได้
- 6) ในกรณีผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้า หากความชำรุดบกพร่องเกิดจากการออกแบบสินค้าที่มีการติดตั้งส่วนประกอบดังกล่าวไว้ หรือเป็นผลมาจากคำสั่งของผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้านั้น ไม่ใช่มาจากผู้ประกอบการที่ผลิตส่วนประกอบ ผู้ประกอบการที่ผลิตส่วนประกอบไม่ต้องรับผิดชอบ

จากการศึกษาพบว่า EC Directive 85/374/EEC ไม่มีส่วนใดที่กล่าวถึงข้อยกเว้นของสัญญา และมีเพียงสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่นำข้อยกเว้นของสหภาพยุโรป ข้อ 5 มากำหนดไว้ในกฎหมายของตน ส่วนประเทศไทยนั้นนำข้อ 6 มาเป็นแนวทางในมาตรา 8 วรรคสอง พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เท่านั้น

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการที่ประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวมามีเพียงประเทศไทยที่กำหนดไว้ชัดเจนในเรื่องข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ประกอบการและข้อห้ามไม่ให้ผู้ประกอบการยกข้อตกลง ที่ได้ทำกันไว้ขึ้นกล่าวอ้าง ผู้เขียนเห็นว่าหากมีการร่างข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ต้องกำหนดเรื่องดังกล่าวตามแบบประเทศไทยไว้ด้วย ส่วนข้อกำหนดยกเว้นความรับผิดตาม EC Directive 85/374/EEC ผู้เขียนเห็นว่า ข้อ 4 เรื่องการกำหนดให้ความชำรุดบกพร่องมีความสอดคล้องกับกฎระเบียบหรือข้อบังคับที่ออกโดยองค์กรของรัฐได้รับการยกเว้น และข้อ 5 ที่กำหนดเรื่องความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการ ณ เวลาที่ผู้ประกอบการนำสินค้าออกจำหน่ายยังไม่สามารถค้นพบถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้านั้นได้ เป็นสิ่งที่ควรนำมาใส่ไว้ในข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย เพื่อให้ประเทศที่ยังไม่มีการกำหนดเรื่องข้อยกเว้นดังกล่าวไปเพิ่มเติมในกฎหมายภายในประเทศ ของตน เพื่อประโยชน์ต่อศาลในการไม่ต้องตีความข้อสัญญาว่า

ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตกระทำได้หรือไม่ ต้องห้ามตามกฎหมายหรือไม่ ส่วนข้อยกเว้นอื่น ๆ ของสหภาพยุโรปนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในกลุ่มประเทศอาเซียน เนื่องจากสหภาพยุโรปนั้นเน้นผู้ประกอบการ ที่จัดจำหน่ายสินค้าเพื่อวัตถุประสงค์ทางพาณิชย์เท่านั้นที่จะต้องรับผิดชอบต่างจากกลุ่มอาเซียนที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้เฉพาะผู้ประกอบการในเชิงพาณิชย์ต้องรับผิดชอบเท่านั้นที่ต้องรับผิดชอบมีเพียงสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามประเทศเดียวเท่านั้นที่กำหนดว่าผู้ประกอบการจะต้องกระทำเพื่อหากำไร จึงจะต้องรับผิดชอบ ส่วนประเทศอื่น ๆ แม้จะไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหรือหากำไรผู้ประกอบการ ก็ต้องรับผิดชอบในความเสียหาย ดังนั้นการจะกำหนดข้อยกเว้นให้ผู้ประกอบการที่ยังไม่ได้นำสินค้าเข้าสู่ตลาดไม่ต้องรับผิดชอบ ผู้เขียนจึงเห็นว่า จะทำให้ผู้ประกอบการมีข้อแก้ตัวเกินสมควรในการ ไม่ต้องรับผิดชอบและจะทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับการเยียวยา

4.2.2 ข้อห้ามยกเว้นและจำกัดความรับผิดชอบเพราะเหตุขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

เหตุที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้นจะมีกำหนดไว้ในกฎหมายของประเทศอยู่แล้วและต้องห้ามไม่ให้ผู้ใดกล่าวอ้างเพื่อให้ตนพ้นความรับผิดชอบได้ ราชอาณาจักรกัมพูชา ห้ามมิให้ปลอมแปลงสินค้าที่ใช้ หรือเก็บรักษาไว้เพื่อการพาณิชย์ โดยการดัดแปลงผลิตภัณฑ์หรือปลอมปน เช่น การเติม การสกัด การนำส่วนประกอบอื่นมาแทนที่ ซึ่งต้องห้ามตามกฎหมาย หรือกฎหมายมิได้ให้อำนาจ หรือขัดกับหลักจารีตประเพณีหรือไม่สอดคล้องกับกฎข้อบังคับอื่นใด สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศไทยล้วนมีบทบัญญัติห้ามกล่าวอ้างเหตุที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีแก่ประชาชนไว้ไม่ว่าจะในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือพระราชบัญญัติอื่น จึงเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดเพื่อเป็นกลไกป้องกันคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าได้ ดังนั้นหลักกฎหมายของนานาชาติจะเปิดโอกาสให้ศาลปฏิเสธการบังคับให้เกิดผลตามกฎหมายได้อย่างประเทศไทยที่กำหนดไว้ตามมาตรา 151² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าการแตกต่างกันในส่วนสาระสำคัญของกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยจะทำให้นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะ และให้ถือว่าเกี่ยวเนื่องกับ มาตรา 11³ แห่งพระราชบัญญัติข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 151 “การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ”.

³ พระราชบัญญัติข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. มาตรา 11 “ข้อสัญญาใดที่มีให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ข้อสัญญานั้นเป็นโมฆะ”.

มาตรา 35 จัตวา⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยถือว่าเมื่อขัดบทบัญญัติของกฎหมายที่ต้องห้ามชัดแจ้งแล้วย่อมเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าเนื่องจากความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนของแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละประเทศ จึงไม่อาจกำหนดลงไว้ในข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเพราะถือเป็นเรื่องภายในของแต่ละประเทศในการกำหนดว่าเรื่องใดขัดต่อศีลธรรมอันดีหรือไม่ชัด ศาลจึงสามารถตีความในเรื่องดังกล่าวได้อย่างยืดหยุ่นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเอง

4.2.3 ข้อยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค

หน้าที่หลักของผู้ขายสินค้าคือส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้บริโภคในสภาพที่ดีและได้มาตรฐาน และมีคุณสมบัติเหมาะสมและเหมาะสมแก่การใช้งานตามปกติ และผู้ประกอบการสามารถทราบคุณสมบัติได้จากคำพรรณนาหรือฉลากของผู้ผลิต ดังนั้นการที่รัฐยินยอมให้ผู้ประกอบการเอาเปรียบผู้บริโภค ในด้านต่าง ๆ เป็นการที่รัฐปล่อยปะละเลยไม่ควบคุมการกระทำของผู้ประกอบการที่มีอำนาจเหนือกว่า รัฐจึงจำเป็นต้องควบคุมความพอดี โดยผู้บริโภคก็ต้องระมัดระวังตนเองจากการใช้สินค้า หากเป็นกรณีที่ผู้บริโภครู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นมีคุณสมบัติที่ไม่ถูกต้องก็ต้องไม่ซื้อหรือโต้แย้งไปยังผู้ผลิต หรือไม่ทราบข้อบกพร่องโดยไม่มีเหตุอันสมควร ผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตย่อมมีข้ออ้างที่ไม่ต้องรับผิดได้ จากการศึกษาพบว่า

ราชอาณาจักรกัมพูชา กำหนดห้ามผู้ผลิตและผู้ให้บริการในการปลอมแปลงผลิตภัณฑ์สินค้า หรือบริการและให้มีคำเตือนสำหรับสินค้าและบริการ ห้ามโฆษณาเพื่อหลอกลวง แต่ไม่ได้กำหนด เรื่องที่ถือว่าการเอาเปรียบผู้บริโภคไว้

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้ามเอาเปรียบผู้บริโภคด้วยการกำหนดข้อสัญญาระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคที่เคร่งครัดตามกฎหมายและข้อบังคับ และฉลากสินค้าต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับ เช่นว่า ห้ามผลิตสินค้าปลอมหรือไม่ได้มาตรฐาน ห้ามโฆษณาสินค้า ห้ามติดสติ๊กเกอร์ แสดงราคา และรับชำระราคาสินค้าและบริการในสกุลเงินต่างประเทศ ห้ามแจ้งปริมาณสินค้าผิด หรือข้อมูลสินค้าและบริการอันเป็นเท็จและห้ามเอาเปรียบผู้บริโภคด้วยการยึดยึดสินค้าหรือบริการให้ และต้องรับประกันความปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเมื่อบริโภคสินค้าหรือใช้บริการ โดยเน้นไปที่การควบคุมไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยส่วนของการควบคุม เรื่อง

⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. มาตรา 35 จัตวา “เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องไม่ใช่ข้อสัญญาใดตามมาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าว ให้ถือว่าสัญญานั้นไม่มีข้อสัญญาเช่นนั้น”.

การเอาเปรียบผู้บริโภคจะอยู่กระจายในหลาย ๆ ส่วน เช่น สิทธิของผู้บริโภค หน้าที่ของผู้ผลิต ข้อห้ามของผู้ผลิต เป็นต้น

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ กำหนดห้ามไม่ให้เอาเปรียบผู้บริโภคไว้โดยกำหนด ว่าต้องประกอบธุรกิจให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมทางธุรกิจ ต้องให้ข้อมูลที่ชัดเจนและถูกต้องเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ต้องปฏิบัติต่อผู้บริโภคด้วยความซื่อสัตย์ เหมาะสม และไม่เอาเปรียบผู้บริโภค ต้องรับประกันว่าได้ค่าขายหรือผลิตสินค้าหรือบริการ อย่างมีมาตรฐานและคุณภาพ ต้องให้โอกาสผู้บริโภคในการทดสอบสินค้าหรือบริการที่จำเป็นต้องได้รับการทดสอบคุณภาพก่อนชำระราคา ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคสินค้าหรือใช้บริการในระยะเวลาประกัน ต้องรับผิดชอบต่อผู้บริโภคกรณีที่ได้รับสินค้า หรือได้ใช้สินค้าที่ไม่ตรงตามสัญญา ต้องปฏิบัติ ตามข้อตกลงหรือสัญญาว่าด้วยการให้บริการอย่างเคร่งครัด ต้องห้ามพูด เขียน และกระทำการผ่านสื่อ หรือทางอื่น ๆ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ในขณะที่การดำเนินคดีผู้บริโภคยังไม่เสร็จสิ้น ตามที่กล่าวมานี้เป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคที่ห้ามไม่ให้ผู้ประกอบการเอาเปรียบผู้บริโภคด้วยวิธีการต่าง ๆ อีกทั้งมีการกำหนดข้อห้ามของผู้ประกอบการไว้เป็นจำนวนมาก อาทิเช่น ห้ามขายสินค้าที่ไม่ตรงตามชนิดและฉลาก ห้ามโฆษณาสินค้าและบริการโดยมีเจตนา ทำให้ผู้ซื้อหรือผู้ใช้สินค้าหรือบริการเข้าใจผิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ห้ามหลอกลวงหรือทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิด และต้องรับผิดชอบในผลแห่งการโฆษณาของตน เป็นต้น จักเห็นได้ว่าสาธารณรัฐ แห่งสหภาพเมียนมาร์นั้นมีข้อกำหนดหน้าที่และข้อห้ามของผู้ประกอบการจำนวนมากเพื่อควบคุม และคุ้มครองให้ผู้บริโภคไม่ถูกเอาเปรียบจากการขายสินค้าหรือการบริการ

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม คุณภาพของทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นไปตามข้อตกลงกันในสัญญา โดยผู้ขายต้องรับประกันสินค้าของตนภายในกำหนดระยะเวลาและต้องซ่อมแซมให้แก่ผู้ซื้อ หากไม่แล้วเสร็จผู้ซื้อจะมีสิทธิได้รับการลดราคาหรือให้ผู้ขายเปลี่ยนสินค้าได้ หรือคืนทรัพย์สินและรับเงินคืนแล้วแต่กรณี แต่หากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติเพื่อควบคุมคุณภาพของสินค้าไว้โดยเฉพาะ ให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าว ซึ่งก็คือกฎหมายคุณภาพสินค้าและผลิตภัณฑ์ ค.ศ. 2007 (Law on Quality of Products and Goods 2007) จากการศึกษากฎหมายดังกล่าวพบว่าส่วนใหญ่เป็นข้อกำหนด ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ขายทั้งสิ้น โดยกำหนดข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับผิดชอบไว้จำนวนมาก ผู้เขียนจึงเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวไม่ค่อยเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเท่าที่ควร

ประเทศไทย ก็ไม่มีข้อกำหนดในเรื่องการเอาเปรียบผู้บริโภคไว้ในกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพียงแต่กำหนดว่าห้ามผู้ประกอบการผลิต นำเข้า

หรือจำหน่ายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2541 ได้จัดตั้งคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาขึ้น มีอำนาจในการออกประกาศให้ผู้ประกอบการต้องกำหนดข้อความบางอย่างไว้ในสัญญาที่ทำกับผู้บริโภค หากไม่มีจะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบเกินสมควร และกำหนดการห้ามการเอาเปรียบผู้บริโภคไว้ในกฎหมายอื่นแทน เช่น พระราชบัญญัติอาหารและยา พ.ศ. 2522 ที่ห้ามผู้จำหน่ายอาหารจำหน่ายอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม หรืออาหารที่ไม่ได้มาตรฐาน พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ที่ต้องจัดให้มีฉลาก ที่ตรงกับความจริง และห้ามผลิตหรือจำหน่ายเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัย ปลอม ผิดมาตรฐาน และการโฆษณาเครื่องสำอางต้องไม่ใช่ข้อความที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือใช้ข้อความ ที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม พระราชบัญญัติวัดอุณหภูมิต่ออากาศ พ.ศ. 2535 ที่มีการควบคุมและออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้มีไว้ในครอบครองซึ่งวัดอุณหภูมิต่ออากาศ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ที่ควบคุมราคาและป้องกันการกักตุนสินค้า เป็นต้น จักเห็นได้ว่า การกำหนดกฎหมายของประเทศไทยนั้นกระจัดกระจายและมีกฎหมายย่อยอีกหลายฉบับ ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ไม่ได้รวบรวมไว้ในฉบับเดียว และอาจมีบทบัญญัติบางส่วนที่ขัด หรือแย้งกันเอง ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติบางอย่างควรยุบเลิกและรวบรวมไว้เป็นกฎหมายฉบับเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการใช้และเกิดสภาพบังคับของกฎหมายในลักษณะเดียวกันและไม่ขัดหรือแย้งกันเอง

ในส่วนข้อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคนั้น จากการศึกษากฎหมายของประเทศที่กล่าวมาพบว่า ไม่มีการกำหนดไว้เป็นกฎหมายเลย เพียงแต่จะเป็นข้อกำหนดในเรื่องหน้าที่หรือข้อห้ามของผู้ประกอบการที่ต้องปฏิบัติต่อผู้บริโภค หากไม่ปฏิบัติก็จะถือว่าเป็นความผิดและเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค ผู้เขียนจึงเห็นว่ากฎหมาย ของประเทศไทย หลาย ๆ ฉบับที่คุ้มครองผู้บริโภคไม่ให้ถูกผู้ประกอบการเอาเปรียบ สมควรรวบรวมไว้เป็นกฎหมายฉบับเดียวกันเพื่อความสะดวกแก่การนำมาใช้

4.2.4 ข้อยกเว้นและข้อจำกัดความรับผิดชอบที่ขัดต่อหลักสัญญาไม่เป็นธรรม

เนื่องจากการทำสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการส่วนใหญ่ทำในรูปแบบของสัญญาสำเร็จรูป ซึ่งผู้มีอำนาจเหนือกว่า คือ ผู้ประกอบการ โอกาสในการที่ผู้ประกอบการจะระบุข้อสัญญาที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคจึงมีความเป็นไปได้มาก กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงต้องกำหนดเงื่อนไขพิเศษในการคุ้มครองบุคคลที่มีฐานะต่างกัน เพื่อให้สัญญาเกิดสมดุลและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายผู้บริโภคซึ่งเสียเปรียบมากกว่า โดยสัญญาไม่เป็นธรรมนั้น มีเพียงประเทศไทยประเทศเดียวที่มีการกำหนดเป็นกฎหมายเฉพาะไว้อย่างชัดเจนส่วนประเทศอื่น ไม่ได้มีการกำหนดเรื่องสัญญาไม่เป็นธรรมไว้แต่อย่างใด จากการศึกษาพบว่า

ราชอาณาจักรกัมพูชา ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และในกฎหมายว่าด้วยการบริหารจัดการคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าและบริการ Law on the Management of Quality and Safety of Products and Services ก็ไม่ได้กล่าวถึงว่าเรื่องใดที่ผู้ประกอบการกำหนด ในสัญญาแล้วจะไม่เป็นธรรม

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ห้ามผู้ผลิตกำหนดข้อสัญญาที่ไม่ชอบธรรม ไว้ในมาตรา 57 ข้อ 3 ของ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค Law on Consumer Protection แต่ก็ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเช่นเดียวกัน

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามข้อตกลง หรือสัญญาว่าด้วยการให้บริการอย่างเคร่งครัด ไว้ในกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค แต่ก็ไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเช่นเดียวกัน

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ไม่มีการกล่าวถึงเรื่องข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมไว้ในกฎหมายใด ๆ เลย นั้นหมายความว่าคู่สัญญาสามารถตกลงกันอย่างไรก็ได้โดยอิสระ ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี แต่หากมีข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าให้เป็นไปตามกฎหมายคุณภาพสินค้าและผลิตภัณฑ์ ค.ศ. 2007 (Law on Quality of Products and Goods 2007) นั้นเอง

ประเทศไทย มีพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดไว้ควบคุมสัญญาต่าง ๆ ที่ผู้มีอำนาจต่อรองเหนือกว่าจักกำหนดให้แก่ผู้มีอำนาจต่อรองน้อยกว่าเสียเปรียบ เช่น การกำหนดยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญาและไม่มีกฎหมายให้อำนาจ ในการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดได้ การกำหนดให้สัญญาสิ้นสุดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร การให้คู่สัญญาอีกฝ่ายรับภาระเกินสมควร เป็นต้น ซึ่งข้อตกลงนั้นจะใช้ไม่ได้ จะใช้ได้เฉพาะ ที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น อันเป็นมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคอีกชั้นหนึ่ง อีกทั้งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมรายการ ในหลักฐาน การรับเงินและลักษณะของหลักฐานการรับเงิน พ.ศ. 2542 ที่บังคับให้รับฟังความคิดเห็นของผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ได้รับผลกระทบโดยตรงด้วย

ข้อดีของการกำหนดสัญญาที่ไม่เป็นธรรมไว้โดยเฉพาะเป็นกฎหมายอย่างประเทศไทย นั้น ทำให้มีความชัดเจนและสามารถนำมาใช้ได้ง่ายแต่ในหลายประเทศที่กล่าวข้างต้นก็มีเหตุผลในการ ไม่กำหนดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมไว้เป็นกฎหมายเฉพาะแต่ให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการ เยียวยาผู้เสียหายไว้เท่านั้นเนื่องจากการกำหนดไว้ว่าสิ่งใดไม่เป็นธรรมจะทำให้ข้อสัญญาตกเป็น โหมฆะและไม่สามารถใช้บังคับได้ทำให้ลดทอนสิทธิของผู้บริโภคในการเรียกร้องให้ผู้ประกอบการ หรือผู้ผลิตรับผิด และต้องมีการกล่าวอ้างถึงข้อสัญญาดังกล่าวที่ไม่เป็นธรรมขึ้นในกระบวนการ พิจารณาของศาลจึงเป็นการจำกัดดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษา สาธารณรัฐ

ประชาธิปไตยประชาชนลาวมีคำที่ใกล้เคียง คือ “ข้อสัญญาที่ไม่ชอบธรรม” เป็นข้อห้ามของผู้ผลิตไว้เท่านั้นแต่ก็ไม่ได้นิยามเพิ่มเติมให้กระจ่างแต่อย่างใด ส่วนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ให้ปฏิบัติตามข้อสัญญาว่าด้วยการบริการอย่างเคร่งครัดเท่านั้น ซึ่งไม่ถือว่าเป็นข้อห้ามไม่ให้ปฏิบัติแต่อย่างใด

ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดว่าข้อสัญญาใดไม่เป็นธรรมให้แตกต่างกันหากเป็นกฎหมายเฉพาะหรือกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศที่ยังไม่มีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ไม่ใช่สิ่งสำคัญเท่ากับต้องมีการกำหนดว่าช้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบใดที่ไม่เป็นธรรมและเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภค เพื่อศาลจะได้ไม่ต้องตีความและทำให้กฎหมายของประเทศต่าง ๆ มีมาตรฐานในระดับเดียวกัน

4.3 วิเคราะห์ปัญหาความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับการคุ้มครองผู้บริโภค

การให้พนักงานอัยการมีบทบาทในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคมีข้อดีหลายประการ กล่าวคือผู้บริโภคจะมีที่พึ่งในการนำเรื่องที่ตนถูกเอาเปรียบมาร้องเรียนต่อองค์กรของรัฐ และองค์กรของรัฐจะมอบคดีให้พนักงานอัยการดำเนินการฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดหาทนายความฟ้องคดีด้วยตนเอง และประหยัดค่าใช้จ่ายในชั้นฟ้องคดี ต่อศาลที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมในการดำเนินการ แต่ข้อเสียการดำเนินการผ่านองค์กรของรัฐนั้นคือขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลาในการดำเนินการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ที่ยาวนานกว่าการดำเนินการด้วยตนเอง ส่วนการดำเนินการโดยองค์กรของเอกชนซึ่งรัฐเป็นผู้ให้เงินสนับสนุนนั้น ข้อดีคือ ไม่จำเป็นต้องผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอน สามารถดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลได้โดยตรง ทำให้มีความสะดวกรวดเร็วกว่า แต่ข้อเสียก็คือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่สูงมากกว่า

4.3.1 วิเคราะห์ประเด็นการคุ้มครองผู้บริโภคในคดีความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายภายในของกลุ่มประเทศ CLMVT

หลักการคุ้มครองผู้บริโภคในคดีความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยยังคงมีปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาในเรื่องของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการฟ้องคดีของแต่ละประเทศซึ่งต่างกัน ปัญหาของพนักงานอัยการซึ่งในหลายประเทศไม่ได้กำหนดให้ดำเนินการทางแพ่ง หรือดำเนินคดีผู้บริโภค ปัญหาในเรื่องขอบเขตของความรับผิดชอบของผู้ประกอบการในแต่ละประเทศและช้อยกเว้นความรับผิดชอบของแต่ละประเทศที่ไม่เท่าเทียมกัน และปัญหาการบังคับคดีของแต่ละประเทศที่

ไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีระหว่างประเทศได้ จนเป็นอุปสรรคให้ประเทศสมาชิกอาเซียนออกกฎหมายภายในให้ขึ้นไปตามข้อตกลงอาเซียนได้ยาก

4.3.1.1 ปัญหาของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภค

การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นเรื่องของมหาชนที่เกี่ยวกับคนจำนวนมากที่มีฐานะเสียเปรียบต่อผู้ประกอบการหรือผู้ผลิต รัฐจำเป็นต้องเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้นประกอบกับผู้บริโภคส่วนใหญ่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการใช้สินค้าและตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบผู้ประกอบการได้และการให้ผู้บริโภคฟ้องคดีด้วยตนเองย่อมเสียเวลาและค่าใช้จ่ายรัฐจึงต้องช่วยเหลือในส่วนนี้ จากการศึกษาพบว่า

ราชอาณาจักรกัมพูชา ให้กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงที่เกี่ยวข้องมีอำนาจฟ้องผู้ประกอบการและผู้ผลิตให้รับผิดชอบทางอาญาและมีการจัดตั้งองค์กรตรวจสอบขึ้นหากผู้ผลิตหรือผู้ให้บริการรายใดปฏิเสธที่จะชำระค่าปรับ องค์กรตรวจสอบต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลจังหวัดหรือศาลแขวง แต่ในส่วนค่าเสียหายทางแพ่งกลับไม่ได้กำหนดว่าให้ผู้ใดเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องเพียงแต่กำหนดว่าสามารถเรียกร้องทางแพ่งได้เท่านั้น จึงเป็นปัญหาแก่ผู้บริโภคที่ต้องนำคดีไปฟ้อง เรียกค่าเสียหายด้วยตนเองหรือกระทรวงพาณิชย์จะเป็นผู้ดำเนินการแทนให้

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีองค์กรระงับข้อพิพาททางเศรษฐกิจ มีองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคประจำท้องที่ โดยแบ่งเป็นระดับตำบลกับระดับจังหวัด จักเห็นได้ว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคอยู่ในทุกระดับซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมากในการกระจายไปทั่วทั้งประเทศเพื่อรับเรื่องร้องเรียนและดำเนินการต่าง ๆ ให้แก่ผู้บริโภคที่ประสบปัญหา แต่กำหนดว่ากรณีที่มีการละเมิดสิทธิและผลประโยชน์ ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายเกิดจากการบริโภคสินค้าและการใช้บริการ ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ หรือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยตรงจากผู้ผลิต หรือจากบุคคล หรือนิติบุคคลที่รับสินค้าและบริการจากผู้ผลิต

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีองค์กรระงับข้อพิพาทคดีผู้บริโภค Consumer Dispute Settlement Body และ คณะกรรมการกลาง (Central Committee) เป็นผู้กำกับดูแลให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามกฎหมาย และให้กรมพาณิชย์และกิจการผู้บริโภค (Department of Commerce and Consumer Affairs) มีอำนาจเรียกเก็บเงินที่ค้างชำระค่าสินไหมทดแทนจากบุคคลผู้มีหน้าที่ชำระ แต่ในส่วนค่าเสียหายทางแพ่งนั้นกฎหมายของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์กำหนดให้ผู้บริโภค มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งได้ นั้นหมายความว่าองค์กรระงับข้อพิพาทคดีผู้บริโภคจะดำเนินการให้เฉพาะเรื่องทางอาญาและมาตรการลงโทษผู้ประกอบการเท่านั้น ส่วนในเรื่องทางแพ่งกำหนดให้ผู้บริโภคต้องไปฟ้องคดีด้วยตนเอง ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่าการคุ้มครองของสาธารณรัฐ แห่งสหภาพเมียนมาร์ยังไม่เต็มรูปแบบ ยังผลกีดกันในส่วนแพ่งให้แก่

ผู้บริโภครต้องเป็นผู้ไปฟ้อง ด้วยตนเอง ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความและค่าธรรมเนียมศาลต่าง ๆ ซึ่งไม่เป็นธรรม แก่ผู้บริโภคที่เสียหายเลย

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มีองค์กรทางสังคมในการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้บริโภคที่มีบทบาทในการคุ้มครองผู้บริโภค แต่ผู้บริโภคก็มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายด้วยตนเองได้ ถือเป็นข้อดีที่ให้โอกาสผู้บริโภคในการเลือกว่าจะให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีแทนให้หรือจะดำเนินคดีด้วยตนเอง

ประเทศไทย ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมหรือมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองโดยการยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง ค่าธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้รับยกเว้นหมายถึงค่าฤชาธรรมเนียมทุกประเภทตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีแพ่ง ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 18 วรรคแรก วางหลักไว้ว่า “ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้น ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด” ค่าธรรมเนียม ที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้รับยกเว้นตามมาตรา 18 นี้ หมายถึงค่าฤชาธรรมเนียมทุกประเภทตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีแพ่ง เช่น ค่าธรรมเนียมศาล หรือค่าธรรมเนียมอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ดี บทบัญญัติในมาตรานี้ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ให้ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภครับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้เสียไปบทบัญญัติในมาตรา 18 เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภคเท่านั้นไม่รวมถึงการได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมที่ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องชำระกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจประสงค์จะฟ้องผู้บริโภค หรือฟ้องแย้งหรือร้องสอด ในกรณีที่ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามทฤษฎีที่ฟ้องคดีซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ ของที่บัญญัติว่าจะต้องเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม การบัญญัติกฎหมายไว้ดังกล่าวของผู้บริโภค ทำให้โจทก์หรือผู้ประกอบการธุรกิจต้องได้รับความเสียหาย และขาดความสะดวก ในการดำเนินคดีอย่างที่ควร ประเทศไทยเคยมีแนวคิดในการก่อตั้งองค์กรอิสระคุ้มครองผู้บริโภค แต่กลายเป็นรูปแบบของสมาคมและมูลนิธิแทน แต่มีปัญหาในแง่ที่ว่ามูลนิธิ สมาคม องค์กรอิสระใด ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่เพื่อจัดให้มีผู้แทนในการดำเนินการที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะให้รัฐหรือเอกชนเป็นผู้ฟ้องคดีแทนผู้บริโภคก็มีข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกันเล็กน้อย ข้อดีก็คือ การดำเนินคดีโดยรัฐไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย หากเป็นเอกชนก็ต้องเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่มุ่งหวังผลกำไรหรือได้รับ

เงินอุดหนุนจากภาครัฐผู้บริโภครวมกันจะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่ข้อเสียของการดำเนินคดีโดยรัฐคือเรื่องของระยะเวลาในการดำเนินการและขั้นตอนของทางราชการที่ยุ่งยาก ต่างจากเอกชนที่มีข้อดีคือรวดเร็ว และยืดหยุ่นกว่า

ผู้เขียนเห็นว่าควรผลักดันให้เกิดข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยสินค้าที่ไม่ปลอดภัยขึ้นโดยเร็วโดยให้แต่ละประเทศลงนามในสนธิสัญญาเพื่อความตกลงร่วมกัน จากนั้น AEC มีหน้าที่ส่งเสริมและผลักดันให้ประเทศสมาชิกออกกฎหมายภายในประเทศของตนให้ใกล้เคียงกับข้อตกลงดังกล่าว อีกทั้งส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกจัดตั้งองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคภายในประเทศของตน เพื่อเป็นที่พึ่งแก่ประชาชนภายในประเทศต่อไป

4.3.1.2 ปัญหาการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ

เนื่องด้วยพนักงานอัยการของแต่ละประเทศถือเป็นทนายความของรัฐที่ดูแลผลประโยชน์แทนรัฐและประชาชน เป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมที่มีบทบาทอย่างมากในการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของประชาชน จากการศึกษาพบว่า

ประเทศไทย จัดตั้งสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนราชการภายในสำนักงานอัยการสูงสุด สังกัดสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายประชาชน (สคช.) ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานอัยการสูงสุด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 โดยกำหนดให้มีอำนาจ หน้าที่รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน รวมถึงปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือตามที่ได้รับมอบหมายตามกฎกระทรวง มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งแก่ผู้กระทำละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในศาล ในฐานะที่พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคและคอยช่วยเหลือโดยจัดหาทนายความอาสาว่าต่างและแก้ต่างให้แก่ผู้บริโภค ให้คำปรึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ประนีประนอม ระงับข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบธุรกิจและผู้ประกอบการ ช่วยเหลือในการจัดทำนิติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค เผยแพร่ให้ความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคแก่ประชาชนและบริการข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคต่าง ๆ โดยใน ต่างจังหวัด หน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทาง กฎหมายแก่ประชาชนประจำจังหวัดนั้น ๆ โดยมีขั้นตอนการรับเรื่องราวร้องทุกข์ดังนี้

1) รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้ร้องซึ่งเป็นผู้บริโภคจากช่องทางกรรณการร้องเรียนต่าง ๆ ในกรณีที่ได้รับความสะดวกอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ

2) พนักงานอัยการแจ้งผู้ร้องให้เข้ามาแถลงถ้อยคำ ณ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีคุ้มครองผู้บริโภค และพนักงานอัยการจะบันทึกถ้อยคำของผู้ร้องไว้

3) เมื่อพนักงานอัยการรับเรื่องแล้วจะดำเนินการเรียกทั้งสองฝ่ายมาเจรจาไกล่เกลี่ยกัน แต่ในกรณีที่การเจรจาไม่สามารถหาข้อยุติได้ก็จะแจ้งแก่ผู้ร้องว่าสามารถดำเนินการใด ๆ ได้บ้าง หรือให้ตั้งทนายความอาสาแก้ต่างให้

ด้านบทบาทของพนักงานอัยการนั้น ไม่ใช่การดำเนินการในฐานะเป็นพนักงานอัยการ แต่เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค โดยที่การเปิดพรมแดนเสรีระหว่างกันจะก่อให้เกิดปัญหา อาชญากรรมข้ามชาติโดยง่าย ความร่วมมือกันระหว่างเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการอาเซียนจึงมีความจำเป็นมากขึ้น ซึ่งย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยรวมทั้งผลกระทบต่อบทบาทและหน้าที่ของพนักงานอัยการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า ประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนมีระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน โดยมีเหตุผลทางประวัติศาสตร์ในยุคอาณานิคมเป็นฐานในการเลือกใช้ระบบทั้งระบบซีวิลลอว์ ระบบคอมมอนลอว์ และระบบกฎหมายอิสลาม ดังนั้น ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา ในชั้นตำรวจ และพนักงานอัยการจึงมีความแตกต่างกัน และยังมีข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมาย ที่กฎหมายประเทศหนึ่งไม่สามารถใช้บังคับกับอีกประเทศหนึ่งได้ก็เป็นปัญหาสำคัญต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายหลังการเปิด AEC ด้วย

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าทางออกของการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการ คือการทำความตกลงกับประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนเพื่อให้มีการสร้างระบบหรือช่องทางพิเศษสำหรับความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน⁵

จากการศึกษาพบว่ามีเพียงประเทศไทยเท่านั้นที่ให้อำนาจอัยการในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ประเทศอื่น ๆ จักให้องค์กรของรัฐดำเนินการ หรือบางประเทศก็ให้ผู้บริโภคฟ้องคดีด้วยตนเอง ข้อดีของการให้พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีแทน คือ หน่วยงานอัยการเป็นหน่วยงานที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญาเพื่อปราบปรามผู้กระทำความผิดเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันก็มุ่งคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนด้วย ดังนั้นการที่พนักงานอัยการเป็นทนายของแผ่นดินมีหน้าที่ปกป้องรักษาผลประโยชน์โดยรวมของแผ่นดิน การให้อำนาจฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งแก่ผู้เสียหายด้วยจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสมเนื่องจากสำนักงานอัยการนั้นมีการจัดตั้งในทุกจังหวัดของประเทศ ทำให้ผู้เสียหายเข้าถึงได้ง่ายในการร้องเรียนหรือให้ข้อมูลต่าง ๆ อีกทั้งยังประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเนื่องจากรัฐเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายไม่ต้องไปจ้างทนายความดำเนินคดีด้วยตนเอง แต่ข้อเสีย คือ เมื่อองค์กรอัยการเป็นองค์กรของรัฐ การดำเนินการต่าง ๆ ย่อมต้องมี

⁵ สายันต์ สุโจพีช. (2556). *ผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียนด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://202.28.25.43/kms/node/2042>. [2562,12 เมษายน].

ขั้นตอนทางราชการที่ยุ่งยาก และต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาดำเนินการที่เนิ่นนาน จึงอาจเป็นอุปสรรคแก่ผู้เสียหายที่ต้องการเข้าถึงความยุติธรรมที่รวดเร็ว

ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่กฎหมายไทยให้สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคนั้นเหมาะสมแล้ว และมีผลดีกว่าการยกเลิกไป แต่การจัดทำข้อกำหนดอาเซียนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยกำหนดให้องค์กรใดเป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคนั้น จำเป็นต้องศึกษาโครงสร้างภายในของแต่ละประเทศว่าองค์กรใดเป็นองค์กรหลักในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศของตน แต่ขนาด ขององค์กรใหญ่เพียงใด ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายหรือไม่ ซึ่งเป็นเรื่องมาก่อนข้างยุ่งยาก จึงควรกำหนดไว้ในข้อกำหนดอาเซียนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไว้กว้าง ๆ ว่าจะให้มีองค์กรหนึ่งเพื่อคุ้มครองและฟ้องคดีแทนผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัย แต่หากประเทศใดมีองค์กรในการคุ้มครองและฟ้องคดีแทนผู้บริโภคอยู่แล้วก็ให้ส่งเสริมให้องค์กรดังกล่าวมีความเข้มแข็งและปฏิบัติหน้าที่ได้จริง

4.3.1.3 ปัญหาการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากความชำรุดบกพร่องของตัวผลิตภัณฑ์ ตามกฎหมายของกลุ่มประเทศ CLMVT

ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้าและบริการของผู้ประกอบธุรกิจ หากผู้บริโภคเป็นผู้เสียหายจะฟ้องร้องผู้ประกอบธุรกิจตามช่องทางของกฎหมายนิติกรรมสัญญาแล้ว ส่วนใหญ่ก็จะฟ้องร้องภายใต้หลักของการรับประกันสินค้า (Warranty) และหลักความรับผิดชอบ การฟ้องร้องภายใต้หลักกฎหมายนิติกรรมสัญญามีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือ ผู้ประกอบธุรกิจที่ถูกฟ้องร้องโดยผู้บริโภคจะต้องเป็นคู่สัญญากัน แต่โดยสภาพของเทคโนโลยีทางการผลิต และการบริหารจัดการในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า ก่อนที่สินค้าอย่างใดอย่างหนึ่งจะถึงมือของผู้บริโภคนั้น จะต้องผ่านขั้นตอนของการผลิต การจัดจำหน่ายมากมายและซับซ้อน เช่น ในกระบวนการผลิตอาจมี ผู้จัดหาและผลิตวัตถุดิบ ผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบต่าง ๆ ของสินค้า และผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย หลังจากนั้น สินค้าอาจถูกวางตลาดโดยผู้จัดจำหน่าย ตัวแทนจำหน่าย พ่อค้าส่ง และพ่อค้าปลีกตามลำดับ ภายใต้ระบบการผลิตและการบริหารจัดการด้านการตลาดดังกล่าว เมื่อนำหลัก Doctrine of Privity มาใช้ย่อมเกิดปัญหาในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภค สรุปได้ดังนี้คือ

1) ผู้บริโภคสินค้าและได้รับความเสียหายจากการใช้สินค้า อาจจะไม่ได้เป็นผู้ซื้อสินค้านั้นมาเองก็จะไม่สามารถฟ้องร้องทั้งพ่อค้าปลีก พ่อค้าส่ง ผู้จัดจำหน่าย หรือผู้ผลิตได้เลย เพราะไม่ใช่คู่สัญญากับ บุคคลเหล่านั้น

2) กรณีผู้เสียหายเป็นบุคคลที่ซื้อสินค้านั้นมาเองผู้เสียหายก็อาจฟ้องร้องได้เฉพาะพ่อค้าปลีกเท่านั้น แต่จะฟ้องร้องพ่อค้าส่งผู้จัดจำหน่ายหรือผู้ผลิตไม่ได้เพราะไม่ใช่คู่สัญญา

3) กรณีผู้เสียหายฟ้องผู้ค้าปลีก ผู้ค้าปลีกก็ต้องไปใช้สิทธิไล่เบียดเอาจากผู้ค้าส่ง ซึ่งเป็นคู่สัญญากับตน และผู้ค้าส่งก็ต้องไปไล่เบียดเอาจากผู้ผลิต การฟ้องร้องกันในลักษณะหลาย ๆ ทอดเช่นนี้ทำให้มีคดีในศาลมากมายเป็นภาระแก่รัฐและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายอย่างมาก

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เกิดข้อจำกัดในความรับผิดชอบ ทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสมและเป็นธรรม ดังนั้นมาตรการในการแก้ไขปัญหาจึงควรมีการนำหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดมาใช้บังคับแก่ผู้ผลิตเพื่อให้ผู้ผลิตรับผิดชอบที่ควรคาดหมายได้จากสินค้าที่ชำรุดบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย จากการศึกษาพบว่า

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กรณีที่มีการละเมิดสิทธิและผลประโยชน์ผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายเกิดจากการบริโภคสินค้าและการใช้บริการ มีสิทธิที่จะร้องทุกข์หรือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยตรงจากผู้ผลิต หรือจากบุคคล หรือนิติบุคคลที่รับสินค้าและบริการ มาจากผู้ผลิต แม้ว่าในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จะให้อำนาจศาลในการกำหนดมาตรการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการเรียกร้องค่าเสียหาย อันได้แก่ การเปลี่ยนสินค้า (Replace) การคืนสินค้า (Refund) และการให้ใช้ราคา (Use Price of Product) การเรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่าย (Recall Product Market) ห้ามผลิต ห้ามนำเข้า และการทำลายสินค้า (Prohibit to Manufacturing or Importing and Destruction of Product) ก็ตาม แต่มีข้อสังเกตว่ามาตรการดังกล่าวยังคงเป็นวิธีการที่เยียวยาความเสียหายภายหลังจากที่มีการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแล้วเช่นกัน

ผู้เขียนเห็นว่า หากนำรูปแบบการคุ้มครองผู้บริโภคแบบให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Model) ซึ่งอังกฤษเป็นประเทศแม่แบบมาใช้ น่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับในประเทศไทย กล่าวคือ แนวทางการแก้ไขปัญหาในคุ้มครองผู้บริโภคเป็นเรื่องการจัดให้มีข้อมูลข่าวสาร ที่มีความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคมีทางเลือกในการบริโภคสินค้าและบริการในตลาดได้อย่างเสรีและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น และให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Public enforcement) ในการเข้ามามีบทบาทและใช้มาตรการทางปกครองเพื่อคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภค ทั้งการให้คำปรึกษาแนะนำ (Advice) และประสานขอความร่วมมือ กับผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อให้จัดหาข้อมูลเบื้องต้น ที่สำคัญของสินค้าและบริการนั้น ๆ แก่ผู้บริโภค การป้องกันมิให้มีการทำละเมิดในอนาคต (Preventing Future Breaches) ซึ่งเป็นมาตรการออกคำสั่งห้ามชั่วคราวทางปกครอง (Injunction order) โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งห้ามมิให้ผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าในท้องตลาดเป็นการชั่วคราว หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าได้มีการ

กระทำละเมิดก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นต่อผู้บริโภคโดยรวม และผู้ประกอบการธุรกิจที่ฝ่าฝืนคำสั่งของศาลย่อมมีโทษทางอาญาทั้งโทษปรับและโทษจำคุก เป็นต้น

4.3.1.4 ปัญหาการบังคับคดีกับผู้ผลิตจากต่างประเทศตามกฎหมายของกลุ่มประเทศ CLMVT การขออนุญาตนำเข้าของผู้ผลิตของแต่ละประเทศนั้นไม่เหมือนกัน ประเทศไทย ปกติการบังคับคดีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องขออนุญาตนำเข้าจากผู้ผลิตเพื่อบังคับเอาจากลูกหนี้แต่ลูกหนี้อาจยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินหากเงินเข้าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 64 จึงได้ออกแบบให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาสามารถทำคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายบังคับคดี โดยไม่จำเป็นต้องออกคำบังคับได้ และอีกกรณีที่เกิดปัญหาคือไม่สามารถบังคับคดีกับลูกหนี้ได้โดยสภาพแห่งการบังคับคดีไม่เป็นช่องให้กระทำได้ หรือการปฏิบัติการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัย เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ไม่ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา มาตรา 65 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงให้อำนาจศาลในการออกคำสั่งเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ที่ไม่อาจบังคับคดีได้ เนื่องด้วยประเทศต่าง ๆ มีหลักกฎหมายขัดกัน ซึ่งบางประเทศใช้หลักกฎหมาย ในการบังคับคดีที่ใกล้เคียงกันแต่ในบางประเทศมีรายละเอียดแตกต่างพอสมควรจึงจำเป็นต้องศึกษารูปแบบการบังคับคดีของแต่ละประเทศเพื่อเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียและเพื่อการบังคับใช้ที่ตรงกันไม่เกิดความเหลื่อมล้ำแก่ประเทศสมาชิกอาเซียน จากการศึกษาพบว่า ประเทศในกลุ่ม CLMVT ทุกประเทศมีองค์กรของรัฐในการดำเนินการบังคับคดีเพื่อเยียวยาผู้เสียหาย เพียงแต่ในแต่ละประเทศนั้น ระยะเวลาในการดำเนินการบังคับคดีมีความยากง่ายและขั้นตอนที่แตกต่างกัน อีกทั้งปัญหาที่จะบังคับคดีนอกราชอาณาจักรนั้นเป็นเรื่องที่กฎหมายไม่ได้ให้การยอมรับ การบังคับคดีกับชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ ก็มีความยากลำบากอยู่พอสมควร

4.3.2 วิเคราะห์ประเด็นการทำกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

(Legal Harmonization)

เนื่องจากการประชุมผู้นำอาเซียนอยู่ในทุก ๆ ปี และมีความพยายามร่วมกันในการออกกฎหมายหรือมาตรการทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประเทศสมาชิกเป็นไปในทิศทางที่ใกล้เคียงกัน นโยบายด้านการลดกำแพงภาษี ลดการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิก ก็เพื่อให้อาเซียนมีความเข้มแข็งสามารถต่อสู้แข่งขันและเพิ่มอำนาจต่อรองในเวทีโลกได้ ดังนั้น การผลักดันให้เกิดกฎหมายกลางเพื่อให้ประเทศสมาชิกอนุวัติการไปใช้ภายในประเทศของตน โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองผู้บริโภคและควบคุมผู้ประกอบการให้ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่ต้องสร้างให้เป็นจริงให้ได้ จากการศึกษาแนวทางของสหภาพยุโรป ที่สามารถออก EC Directive 85/374/EEC โดยผู้เขียนต้องการให้เกิดข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยขึ้นโดยเร็ว โดยจักเสนอแนวทางการจัดทำข้อกำหนดดังกล่าว

ในบทต่อไป เมื่อศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มกันของภูมิภาค ASEAN ไม่เหมือนของ EU เนื่องจากอาเซียนไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นแบบของ EU ซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กรกึ่งเหนือรัฐ (Semi-Supra Organisation) ดังนั้น จึงไม่มีสภาพบังคับในการออกเป็นกฎหมายเพื่อใช้ร่วมกันภายในประเทศสมาชิก เป็นเรื่องของแนวทางการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ที่จะเจรจาตกลงแนวทางร่วมกันในการจัดทำระบบกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกในเรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกลมกลืนกัน

4.3.2.1 ปัญหาความแตกต่างกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของกลุ่มประเทศ CLMVT

การขัดกันของกฎหมายเรื่องความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย นั้น หากผู้เสียหายฟ้องผลิตจากต่างประเทศในศาลราชอาณาจักรไทยจะเกิดกรณีการขัดกันแห่งกฎหมายขึ้น ว่าศาลของประเทศไทยจะนำกฎหมายของประเทศใดมาใช้บังคับในคดี ศาลต้องวินิจฉัยก่อนว่า เป็นปัญหากฎหมายอะไร เป็นการตกลงกันตามสัญญา หรือเป็นละเมิด เพราะหากเป็นละเมิด จะมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 ที่ให้ใช้กฎหมายท้องถิ่น แต่ในกรณี เป็นเรื่องของสัญญาหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งมีบทบัญญัติเฉพาะแล้ว พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 ไม่ได้ระบุถึง หมายความว่าศาลจักนำหลักการเรื่องความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ก็อาจเกิดปัญหาที่ผู้ผลิต จากต่างประเทศโต้แย้งได้ว่าไม่สามารถนำมาใช้ได้

จากการตรวจสอบ ยังไม่ปรากฏว่ามีประเทศใดที่จัดตั้งศูนย์พันธกิจประชาคมอาเซียน เช่นเดียวกับของประเทศไทย นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นผู้ดำเนินการจัดการประชุมความร่วมมืออัยการอาเซียนอยู่เนื่อง ๆ รวมทั้งมีความตกลง MOU กับสำนักงานอัยการประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ความร่วมมือระหว่างกันอย่างไม่เป็นทางการอีกด้วย นอกจากนี้ มีแนวโน้มที่ไทยจะเสนอ ให้มีการจัดตั้งสมาคมหรือประชาคมอัยการอาเซียนขึ้นในอนาคตด้วย ศูนย์พันธกิจประชาคมอาเซียนจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับภารกิจ และการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับประเทศสมาชิกอาเซียน อันได้แก่ การจัดทำบันทึกข้อตกลงการเจรจาความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้อง กับกรอบนโยบายของรัฐบาลและท่าทีของประชาคมอาเซียนผ่านการทำงานของบุคลากรที่มีความรู้ และ ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายอาเซียน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้ศูนย์ฯ แห่งนี้เป็นกลไก ในการขับเคลื่อนการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งเชิงนโยบายและปฏิบัติการเชิงรุก รวมทั้ง เพื่อรองรับภารกิจหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด ภายใต้กรอบอาเซียนที่มีเพิ่มมากขึ้นให้เป็นไปอย่างรวดเร็วและสามารถรับมือกับภัยคุกคาม ของอาชญากรรมรูปแบบใหม่อันจะก่อให้เกิดความปลอดภัยและความมั่นคงแก่ประชาชน รวมถึงพัฒนาระบบจัดการระงับข้อพิพาทอย่างสันติ โดยวิธีไกล่เกลี่ยประนีประนอมตามข้อกำหนดของกฎบัตรอาเซียน

4.3.2.2 ความจำเป็นในการจัดทำกฎหมายให้สอดคล้องกันของกลุ่มประเทศ CLMVT

ในกรณีของสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียนอัยการของประเทศไทย สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ทำหน้าที่ประสานงานกลางในการให้ความช่วยเหลือและร่วมมือทางอาญากับประเทศต่าง ๆ ยกเว้นสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่กำหนดให้กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้ประสานงานกลาง การจัดตั้ง AEC สิ่ง que ทุกประเทศจะได้รับผลกระทบนอกจากปัญหากฎหมายและข้อพิพาทในคดีพาณิชย์แล้ว จะเกิดปัญหาทางคดีอาญาเหมือนกันคือ คดีความผิดข้ามชาติอำนาจในการดำเนินคดีและบังคับใช้กฎหมายจะสิ้นสุดลงที่พรมแดนของแต่ละประเทศ ทำให้เกิดช่องว่างที่ผู้กระทำความผิดข้ามชาติ ได้ประโยชน์ และมีโอกาสหลุดรอดจากการดำเนินคดีเมื่อข้ามพรมแดนไปอีกประเทศหนึ่ง เพราะจะเกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่เพิ่มขึ้นมาก ฉะนั้นหากไม่มีความร่วมมือระหว่างประเทศที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพภายใต้กรอบและความตกลงของอาเซียนจะทำให้เกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายภายหลังการจัดตั้ง AEC อย่างแน่นอน จึงมีความจำเป็นที่อัยการในประเทศอาเซียนจะต้องแสวงหาความร่วมมือที่ใกล้ชิดกันให้มากยิ่งขึ้น ในปัจจุบัน สำนักงานอัยการสูงสุดของแต่ละประเทศจะเน้นงานกฎหมายที่แตกต่างกัน อาทิ สำนักงานอัยการสูงสุดสาธารณรัฐสิงคโปร์เน้นงานด้านอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ งานการค้าและการทำธุรกรรมระหว่างประเทศซึ่งก็เป็นที่คาดการณ์ได้เพราะสาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นประเทศเปิดและเศรษฐกิจ ของสาธารณรัฐสิงคโปร์เกือบทั้งหมดมีที่มาจากการค้าระหว่างประเทศ จึงมีความจำเป็นที่จะต้อง ให้มีบริษัทต่างประเทศเข้ามาในประเทศตนมากที่สุด และจำต้องรักษาและใช้กฎเกณฑ์การค้าและการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศที่เป็นสากลและเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศให้มากที่สุดจึงเน้นงานด้านอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ

4.4 วิเคราะห์ปัญหาการฟ้องคดีความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศไทยกับการเยียวยาความเสียหาย

ผู้เขียนจะศึกษาการฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ที่ให้พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคว่ามีขั้นตอนดำเนินการอย่างไรมีอำนาจหน้าที่อย่างไร พร้อมแนวทางในการแก้ไขกฎหมายให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่ และเปรียบเทียบการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบสามัญกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบกลุ่มถึงความแตกต่าง ข้อดีข้อเสียบางประการและปัญหาข้อบกพร่องเมื่อนำมาใช้ในคดีผู้บริโภค

4.4.1 ปัญหาการฟ้องคดีตามหลักกฎหมายสัญญาซื้อขายและสัญญาเช่าซื้อ

นิติกรรม คือ การผูกนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายขึ้นไปด้วยใจสมัคร และจะต้องไม่ต้องห้ามขัดแย้งหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและต้องไม่มีเจตนาซ่อนเร้น เจตนาลวง เจตนาอำพราง และต้องไม่เกิดจากการสำคัญผิด กลั่นแกล้ง หรือข่มขู่ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ อย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนสัญญาที่เพิ่มมาคือเรื่องของคำเสนอและคำสนองที่ต้องตรงกันจึงจะเกิดสัญญาขึ้น แต่ข้อจำกัดของสัญญา คือ สัญญาบางประเภทกฎหมายให้ต้องทำตามแบบ ไม่เช่นนั้นจะตกเป็นโมฆะหรือไม่สามารถฟ้องร้องต่อศาลได้ และจะผูกพันเฉพาะผู้เป็นคู่สัญญาเท่านั้น ไม่ผูกพันถึงบุคคลภายนอกด้วย ดังนั้นการนำหลักในเรื่องสัญญามาใช้คุ้มครองผู้เสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นจึงไม่สามารถทำได้ หากไม่มีเงื่อนไขพิเศษผู้บริโภคนำสินค้าที่ไม่ได้เป็นผู้ซื้อสินค้าจากผู้ขายโดยตรงย่อมไม่สามารถฟ้อง ให้ผู้ได้รับผิดได้ ประเทศไทยจึงได้สร้างรูปแบบในการคุ้มครองผู้บริโภคไว้ให้มีคณะกรรมการควบคุมสัญญาเพื่อออกข้อกำหนดและประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคเพื่อควบคุมผู้ประกอบการ และคุ้มครองผู้บริโภคและประกาศให้ธุรกิจบางประเภทเป็นธุรกิจที่ถูกควบคุมสัญญา อีกทั้งประเทศไทยยังมีพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ที่ช่วยเหลือให้ผู้บริโภคไม่ถูกผู้ประกอบการกำหนดข้อสัญญาเอาเปรียบ

หลักในเรื่องเช่าซื้อนั้นมีหลักว่า ผู้เช่ายังไม่ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปจนกว่าจะชำระราคาครบถ้วนกรรมสิทธิ์จึงจะตกเป็นของผู้เช่า และกฎหมายบังคับแบบของสัญญาเช่าซื้อไว้ว่า ถ้าไม่ทำ เป็นหนังสือจะตกเป็นโมฆะ แต่ก็มีหลักคุ้มครองผู้เช่าซื้อว่า “ผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิได้รับมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อในสภาพที่ปลอดภัยจากความชำรุดบกพร่องหรือในสภาพอันซ่อมแซมดีแล้ว เพราะผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่และความรับผิดชอบในเรื่องทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง แม้ว่าผู้ให้เช่าซื้อจะทราบถึงความชำรุดบกพร่องหรือไม่ก็ตาม” ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้เช่าซื้อในระดับหนึ่ง เพียงแต่ว่าผู้ให้เช่าซื้อ กับผู้เช่าซื้อต้องเป็นคู่สัญญาตามหลักกฎหมายสัญญาและสัญญา นั้นต้องทำตามแบบเท่านั้น ตัวอย่างเช่น หากเกิดกรณีที่ผู้เช่าซื้อเช่าซื้อรถจักรยานยนต์มาจากบริษัทผู้ผลิตรายหนึ่ง และได้ให้เพื่อนของตนยืมรถจักรยานยนต์ดังกล่าวไปขับขี่ ต่อมาเกิดอุบัติเหตุจากการที่ล้อรถจักรยานยนต์หัก เนื่องจากกระบวนการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน ดังนี้ ผู้ที่นำรถจักรยานยนต์ออกไปขับขี่จะไม่สามารถฟ้องให้ผู้ผลิตรับผิดชอบตามหลักกฎหมายสัญญาได้เลย เนื่องจากไม่ใช่คู่สัญญา จำต้องไปฟ้องคดีให้ผู้ผลิตรับผิดชอบในเรื่องละเมิด ซึ่งภาระการพิสูจน์ก็จะตกอยู่แก่ผู้เสียหายจะต้องนำสืบถึงกระบวนการผลิตของผู้ผลิตตามหลักว่าผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ ดังนี้จะเห็นได้ว่ากรณีที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องเช่าทรัพย์สินเช่าซื้อกำหนดหน้าที่ของผู้ให้เช่าซื้อว่า มีหน้าที่และความรับผิดชอบในเรื่องทรัพย์สิน ที่ชำรุดบกพร่องก็ตาม

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่า หลายประเทศในอาเซียนยังใช้หลักในเรื่องสัญญาเป็นหลักในการคุ้มครองผู้บริโภคควบคู่ไปกับหลักกฎหมายในเรื่องละเมิดโดยไม่มีหลักกฎหมายพิเศษ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค เช่น หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด หรือบทสันนิษฐานอื่น เพื่อใช้คุ้มครองผู้บริโภค ผู้เขียนจึงเห็นว่าไม่สามารถอำนวยความสะดวกธรรมชาติแก่ผู้บริโภคได้อย่างแท้จริงหากใช้เพียงหลักสัญญามาบังคับกับผู้ประกอบการ

4.4.2 ปัญหาการฟ้องแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภค

การดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทยได้เริ่มต้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มีความแตกต่างกับการดำเนินคดีสามัญ โดยเบื้องต้นคือการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเป็นการยุ่งยากกว่าหากจะให้ผู้เสียหายแต่ละคนต่างแยกไปดำเนินคดีแบบสามัญ โดยผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งที่มีผลประโยชน์ร่วมกันกับผู้เสียหายรายอื่น ๆ ในเหตุแห่งการฟ้องคดีนั้น ๆ สามารถริเริ่มดำเนินคดีและเข้าเป็นผู้แทนกลุ่มในคดีแบบกลุ่มได้ซึ่งจะมีสถานะเป็นคู่ความในคดี และศาลจะพิจารณาคดีตลอดจนมีคำสั่งหรือคำพิพากษาไปในคราวเดียว โดยคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลดังกล่าวจะมีผลผูกพันสมาชิกในกลุ่มทุกคนด้วยแม้จะมีได้มีสถานะเป็นคู่ความแห่งคดีก็ตาม ทั้งนี้ บทบัญญัติของกฎหมายไทยที่ใช้บังคับอยู่ก่อนหน้าก็มีหลักการที่คล้ายคลึงหรือสามารถเทียบเคียงกับกับผลของการดำเนินคดีแบบกลุ่มอยู่บ้าง นอกจากนี้บทบัญญัติในมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้ถ้าภายหลังที่ได้มีคำพิพากษา ถึงที่สุดในคดีผู้บริโภคแล้ว ปรากฏว่ามีการฟ้อง ผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันเป็นคดีผู้บริโภคอีก โดยข้อเท็จจริงที่พิพาทเป็นอย่างเดียวกับคดีก่อนและศาลในคดีก่อนได้วินิจฉัยไว้แล้ว ศาลในคดีหลังอาจมีคำสั่งให้ถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติ เช่นเดียวกับคดีก่อนโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐาน ก็ได้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายจำนวนมากโดยไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็ได้

บุคคลที่มีอำนาจฟ้องคดีแบบกลุ่มมีคุณสมบัติและภาระหน้าที่ตามกฎหมาย ที่แตกต่างไปจากคดีสามัญโดยสิ้นเชิง เนื่องจาก บุคคลที่ฟ้องคดีแบบกลุ่มหรือโจทก์จะไม่ได้ดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้นเหมือนอย่างเช่นการดำเนินคดีสามัญ หากแต่โจทก์จะต้องดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของทั้งตนเองและผู้เสียหายทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มด้วยดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงไม่ได้เป็นการกระทบสิทธิของผู้ฟ้องคดีเพียงรายเดียวเท่านั้นแต่ยังเป็นการกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของผู้เสียหายรายอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกกลุ่มด้วย จะเห็นได้ว่าบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ฟ้องคดี แบบกลุ่มจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 จึงต้องมีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของโจทก์ไว้ตลอดจน

กำหนดหลักการเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของโจทก์เอาไว้อย่างเคร่งครัดพร้อมทั้งกำหนดมาตรการกำกับดูแล การปฏิบัติหน้าที่ของโจทก์ไว้อีกด้วย

ปัญหาที่ผู้เขียนพบ คือ การดำเนินคดีแบบกลุ่มเน้นการปกป้องผลประโยชน์กันเองของกลุ่ม กล่าวคือ ผู้บริโภคคนหนึ่งสามารถฟ้องดำเนินคดีแบบกลุ่มได้เองโดยไม่ต้องมีการมอบอำนาจหรือร้องขอคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้ดำเนินการให้ แต่ถ้าตีความตามกฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมหรือมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองก็จะไม่สามารถเข้ามาในคดีได้เพราะไม่ได้เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากข้อเท็จจริงเดียวกันนั่นเอง แต่ข้อดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็คือจะเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคในการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินคดีโดยไม่ต้องรอขั้นตอนของทางราชการอันเมื่อเกิดการรวมกลุ่มกันจะทำให้ผู้บริโภคมีอำนาจต่อรองต่อผู้ประกอบการธุรกิจที่มากขึ้น อีกทั้งกระบวนการพิจารณาในศาลก็ใช้ระบบไต่สวนที่ให้อำนาจศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานได้ด้วยตนเอง และข้อดีอีกประการคือ ผลของคำพิพากษาย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคนที่ไม่ได้ออกจากกลุ่มแต่ในคดีผู้บริโภคศาลไม่สามารถทำเช่นนั้นได้หากมีข้อเท็จจริงเดียวกันมาฟ้องศาลมีอำนาจเพียงถือว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นที่ยุติเช่นเดียวกับคดีก่อน และโจทก์มีอำนาจบังคับคดีแทนกลุ่มได้ด้วย จึงประหยัดค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีอย่างมาก

ดังนั้นจึงมีปัญหาว່งกระบวนการแบบใดที่ดีกว่ากันและสามารถฟ้องคดีแบบกลุ่ม ยังศาลคดีผู้บริโภคได้หรือไม่และหากฟ้องได้ศาลจะนำหลักในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายวิธีพิจารณาคความแพ่งมาใช้บังคับหรือใช้หลักกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาบังคับ และจะเป็นการตัดสิทธิของคู่ความที่จะได้รับประโยชน์จากการนำทั้งสองระบบมาใช้ควบคู่กันหรือไม่โดยปกติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคย่อมต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในแบบคดีผู้บริโภคเป็นหลัก แต่การที่กฎหมายกำหนดให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเคร่งครัดโดยไม่เปิดโอกาสให้นำวิธีการดำเนินคดีผู้บริโภคก็จะทำให้ผู้บริโภคเสียสิทธิหลายประการ ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเช่นนั้นจะต้องเป็นไปตามระบบวิธีพิจารณาคดีเฉพาะนั้นเป็นสำคัญ ผลก็คือแม้โจทก์จะฟ้องคดีผู้บริโภคเป็นคดีแบบกลุ่มศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์ก็ยังได้รับผลประโยชน์จากกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคอยู่ต่อไป⁶

การที่ประเทศไทยมีกฎหมายดังกล่าวก็เป็นการเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคที่จะฟ้องคดีด้วยตนเองก็ได้ โดยไม่ได้ตัดสิทธิที่ผู้บริโภคจะมาร้องขอให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการให้ กระบวนการฟ้องคดีแบบกลุ่มเป็นวิธีการที่กฎหมายวิธีพิจารณาคความแพ่งกำหนดเพิ่มขึ้นจะฟ้องคดีแพ่งสามัญ หรือ

⁶ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธ์. (2560). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 226-227.

ดำเนินคดีผู้บริโภคแบบเดิมก็ได้ ปัญหาในการชดเชยของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค คือ กลไกที่นำมาใช้ข้ามกันระหว่างสองกฎหมายต้องไม่ขัดแย้งกันเอง การเข้าดำเนินคดีแบบกลุ่มของสมาคมหรือมูลนิธิไม่สามารถกระทำได้นอกจากจะฟ้องโจทก์ ในคดีแบบกลุ่มต้องเป็นสมาชิกกลุ่มด้วยจึงเป็นอุปสรรคที่รัฐจะเข้าช่วยเหลือ เพราะกลไกของกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทนายของกลุ่มจะมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินการแทนกลุ่ม จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์จนได้รับการยอมรับ แต่เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศแรกในกลุ่มอาเซียนที่นำกฎหมายเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติในประเทศตน ดังนั้นการส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดทำกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ก็จะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย